

Dunaikavics

A Dunaújvárosi Egyetem online folyóirata 2023. XI. évfolyam I. szám

Műszaki-, Informatikai és Társadalomtudományok

BALLA JÁNOS DÁNIEL – KESZI-SZEREMLEI ANDREA
Kriptoaluták: Digitális délibáb
vagy a pénzügyi rendszer
evolúciójának újabb fejezete 3.
rész

A Dunaújvárosi Egyetemen
2022-ben tartott Tudomány heti
konferencián elhangzott előadások
(Tanárképző Központ)
JUHÁSZ LEVENTE ZSOLT
KOLACSEK SÁNDOR
REIKORT ILDIKÓ
BUDAI GÁBOR
CSIKÓSNÉ MACZÓ EDIT
KOCSÓ EDINA

DunaKavics

A Dunaújvárosi Egyetem online folyóirata 2023. XI. évfolyam I. szám

Műszaki-, Informatikai és Társadalomtudományok

MEGJELENIK ÉVENTE 12 ALKALOMMAL

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

András István, Bacsa-Bán Anetta, Balázs László,
Nagy Bálint, Németh István, Pázmán Judit, Rajcsányi-Molnár Mónika.

Felelős szerkesztő Németh István
Tördelés Duma Attila

Szerkesztőség és a kiadó címe 2400 Dunaújváros, Táncsics M. u. 1/a.

Kiadja DUE Press, a Dunaújvárosi Egyetem kiadója
Felelős kiadó Dr. habil András István, rektor

<http://dunakavics.due.hu>

ISSN 2064-5007

Tartalom

BALLA JÁNOS DÁNIEL – KESZI-SZEREMLEI ANDREA

***Kriptovaluták: Digitális délibáb vagy a pénzügyi rendszer
evolúciójának újabb fejezete 3. rész***

5

***A Dunaújvárosi Egyetemen 2022-ben tartott Tudomány heti
konferencián elhangzott előadások (Tanárképző Központ) 1. rész***

19

Juhász Levente Zsolt

Kolacsek Sándor

Reikort Ildikó

Budai Gábor

Csikósné Maczó Edit

Kocsó Edina

Galéria

(Sóti István fotói)

60

Kriptovaluták: Digitális délibáb vagy a pénzügyi rendszer evolúciójának újabb fejezete 3. rész

Összefoglalás: A kriptovaluták, a blokklánc-technológia és az ezeket körülölelő decentralizált pénzügyi rendszer a mindennapi életünk részévé válik, megreformálva pénzügyi szokásainkat, az üzleti és befektetési lehetőségeket. A gazdaságban betöltött szerepe – mely évről évre terjeszkedni látszik a vele járó technológia fejlődésével – és piacának egyre növekvő dominanciája ellenére is érdemes a realitás talaján maradni, és fontos annak hangsúlyozása, hogy a kriptovaluta még mindig nagyon korai szakaszában van, éppen ezért nem meglepő, hogy néhányan még továbbra is szkeptikusak vele kapcsolatban. Azonban itt van, hogy köztünk maradjon. Beépült az életünkbe és mindenki által használt pénznem lehet, melyet csak az idő múlása fog megerősíteni vagy megcáfolni. Mindazonáltal elfogadottságának és annak köszönhetően, hogy milyen széles körben beszélnek róla napjainkban, a kriptovaluták fényes jövő elé nézhetnek.

Kulcsszavak: Kriptovaluta; technológia-fejlődés; blokklánc-technológia.

Abstract: Cryptocurrencies, blockchain technology, and the decentralized financial system that surrounds them seem to be becoming part of our daily lives, reforming our financial habits, business, and investment opportunities. Despite its role in the economy – which seems to be expanding year by year –, and the growing dominance of its market, it is worth remaining on the ground of reality, and it is important to emphasize that the cryptocurrency is still at a very early stage, which is why it is not surprising that some are still skeptical about him. However, he is here to stay with us. It is built into our lives and can be a currency used by everyone that will only be confirmed or refuted over time. Nevertheless, due to the acceptance of cryptography and the widespread talk about it today, cryptocurrencies may face a bright future.

Keywords: Cryptocurrency; technology development; blockchain technology.

* Dunaújvárosi Egyetem,
Társadalomtudományi Intézet,
Gazdálkodás és menedzsment BA
hallgató
Email: daniel.balla1994@gmail.
com

** Dunaújvárosi Egyetem,
Társadalomtudományi Intézet
Email: keszia@uniduna.hu;

A piacot uraló legújabb trendek és azok kialakulásának vizsgálata a tágabb környezetbe tartozók hatásainak figyelembevételével

A 2021-es év egyedülálló volt a kriptovaluták számára, már csak azért is, mert a kriptovaluta-piac hullámvasútjának lehettünk tanúi. Néhány kriptovaluta felmérhetetlen nyereséget ért el, míg néhány masszívan tönkrement. Figyelembe véve ezt a volatilitást, a befektetők alig várhatták, hogy mit tartogathat 2022 ezeknek a digitális valutáknak. A kriptovaluták értéke azonban az újév beköszönté óta zuhan, ami olyan spekulációkat váltott ki, hogy újabb „kriptotél” lehet készülóban. A Bitcoin ára például körülbelül 50%-ot esett november óta. Úgy tűnik, Oroszország Ukrajna elleni lépései pedig csak még inkább rontották a helyzetet. Azonban az a tény, hogy a legtöbb kriptovaluta értéke átmegy a „csavaron”, nem lehet nagy meglepetés a befektetők számára. A kriptográfiai piacok az utóbbi időben hajlamosak reagálni a hagyományos piacokra.

A KRIPTOESZKÖZÖK ELEMZÉSE AZ OROSZ-UKRÁN HÁBORÚ KONTEXTUSÁBAN

A kriptoeszközök elemzése az Oroszország és Ukrajna közötti háború kontextusában bonyolult téma, ami még fontosabbá teszi ennek helyes elvégzését. A bitcoin-rajongók, akiket a szkeptikusok a kriptovaluta valós értékével kapcsolatban faggattak, évekig így válaszoltak: csak várjanak.

1. Várják meg, amíg eléri őket az infláció, és az emberek egy stabil digitális eszközben helyezik el megtakarításaikat, amely nem veszít értékéből.
2. Várják meg, amíg kitör a háború, és a tekintélyelvűek elkezdik lefoglalni a vagyont és tőkeszabályozást vezetnek be polgáraikra.
3. Várják meg, amíg a nagy bankok és technológiai cégek elkezdik cenzúrázni a másként gondolkodókat politikai nézeteik miatt. Akkor látni fogják, miért van szükségünk egy hontalan, decentralizált, névtelen digitális valutára.

A legtöbb kriptovalutánál a Bitcoint a legtöbb libertárius beállítottságú rajongó egyfajta világvége biztosításnak tekintette, a „digitális arany” formájának, amely a stabilitás forrása lesz, ahogy a világ egyre kaotikusabb és kiszámíthatatlanabb lesz.

Az Ukrajnában kibontakozó mézárás és a folyamatos horror miatt a kriptográfia – vagy bármilyen pénzügyi eszköz – szerepéről folytatott politikai párbeszéd lényegtelennek tűnhet, de ez a tágabb értelemben hiányzik.

A gazdasági szankciók, amelyek lényegében kizárták az orosz intézményeket a globális pénzügyi és fizetési piacokról, Ukrajna – az Egyesült Államok vezette szövetségeseinek. Mivel ezeknek a szankcióknak az orosz gazdaságra gyakorolt hatása nyilvánvalóvá vált, és az infrastruktúra tönkretétele ahhoz is vezetett, hogy sok ukránt elzárjanak a hagyományos banki funkcióktól, a következőket kell megkérdezni: hogyan illeszkednek a képbe a kriptoeszközök?

Nos, itt a káosz. Az Egyesült Államokban az elmúlt évtizedek leggyorsabb ütemében növekszik az infláció. A múlt hónapban a kanadai kormány az oltásellenes kamionosok tiltakozó konvojának fenyegetésére reagálva bankszámláik befagyasztásával fenyegetőzött. Az ukrainai orosz inváziót brutális szankciók fogadták, amelyek a rubelt tankolták, és tönkretették az orosz gazdaságot, ezzel egyetemben pedig sok amerikai vállalat kivonult Oroszországból, ami szinte lehetetlenné tette állampolgárai számára, hogy hozzáférjenek bankszámlájukhoz, hitelkártyákat használjanak, vagy akár postai úton postázzanak, nem beszélve közösségi médiáról.

A kriptoaluták piaci inaktivitásának lehetséges okai

A kriptoaluták mindennapi használata sem nő olyan dinamikus, ahogyan azt elvárnánk. A bitcoin kereskedési volumene nőtt, miután Oroszország megtámadta Ukrajnát, de azóta is viszonylag változatlan maradt, ami arra utal, hogy az emberek nem rohannak elcsereálni rubeleiket és hrvnyáikat digitális valutákra. Úgy tűnik, hogy az orosz oligarchák sem használják kriptót tömegesen a szankciók kijátszására, még a kezdeti félelem ellenére sem. Igaz, a kriptográfia nem hiányzott teljesen ezekből az eseményekből. Kanadában egyes kamionosok kriptoadományok révén gyűjtöttek pénzt, míg mások kriptopénztárcájukat a fellépés részeként lefoglalták, az ukrán kormány pedig állítólag közel 100 millió dollárt gyűjtött össze kriptoadományok formájában. És még mindig túl korai kijelenteni, hogy a kriptográfia nem lesz hasznos az orosz konfliktus későbbi szakaszaiban.

Azonban egyelőre úgy tűnik, hogy a Bitcoin sem játszik központi szerepet ebben a globális témában. Ez pedig felveti a nyilvánvaló kérdést: Miért nem?

Az egyik lehetőség az, hogy a kriptográfia még mindig túl zavaros, és túl nehéz használni a hátköznap emberek számára, különösen háború idején. Az internet-hozzáférés Ukrajna számos részén árnyékolt, valamint számos jelentés is azt sugallja, hogy még az ország elitje is küszködik, hogy vagyonát kriptóvá alakítsa.

Egy másik lehetőség, amely népszerű a Bitcoin és más kriptovaluták szkeptikusai körében, hogy a Bitcoin még mindig túl ingategy ahhoz, hogy fedezetként szolgáljon a gazdasági és politikai instabilitás ellen.

Harmadik lehetőség szerint, a Bitcoin alulteljesítésének egy másik lehetséges magyarázata, hogy a káosz mindkét irányban elvág, és ugyanazok az események, amelyek rövid távon „jót tesznek a Bitcoinnak” – infláció, szankciók, geopolitikai konfliktusok –, hosszú távon a Bitcoin számára is negatívan hathat, mivel felhívhatják a szabályozók figyelmét.

Az ukrán válság tehát nem ösztönzi a kriptográfiai piac aktivitását, és ezt a blokklánc-adatok is jól mutatják. Az oroszok elhagyják országukat, pénzt visznek magukkal, de a kriptográfia nem érezte a hatását – eddig.

Az emigráció hatása a kriptopiacra

Ukrajna orosz inváziója válságot idézett elő Oroszország határain kívül és belül egyaránt. Miközben az ukránok elhagyják lerombolt otthonaikat Lengyelországba és más európai országokba költöznek, az oroszok azon az úton haladnak, hogy elkerüljék a háborúellenes álláspontjuk miatti üldöztetést, mivel Oroszország drákói cenzúrát vezetett be, kriminalizálva a háborúval kapcsolatos nyilvános beszédet, amely eltér a hivatalos állásponttól.

Egyes becslések szerint az elmúlt hónapokban több százezer orosz hagyhatta el otthonát, köztük független újságírók, politikai aktivisták, művészek, informatikusok és mások, akik nem értenek egyet a háborúval és az agresszív ukránellenes propagandával Oroszországban. Sokan közülük Grúziába, Örményországba, Törökországba és más olyan országokba kerültek, amelyekbe nem szükséges vízum a beutazáshoz.

Ezekben az országokban azonban másfajta üldöztetés érte a menekülteket. Miután a Visa és a Mastercard felfüggesztette oroszországi működését, így külföldön használhatatlanná tette az orosz bankok betéti kártyáit. Oroszország ugyanakkor megtiltotta állampolgárainak, hogy a határátlépéskor több mint 10.000 dollár értékű devizát vigyenek magukkal készpénzben. Emellett Oroszország március 9-én hat hónapra betiltotta a devizakereskedést is. Fontos megjegyezni továbbá, hogy a rubel kereskedési párokat támogató globális tőzsdék is nem sokkal a háború kitörése után saját szankciókat vezettek be az orosz felhasználók ellen. Például a Binance leállította az orosz bankkártyákkal történő fizetések elfogadását, a CEX.io felfüggesztette az oroszországi és fehéroroszországi felhasználók be- és kifizetését, a CoinZoom pedig felfüggesztette az új oroszországi számlák regisztrációját. Az elmúlt hat hónapban a tranzakciós aktivitás folyamatosan csökkent számos kriptovaluta tőzsdén; és az alapok áramlása még jobban visszaesett a háború kitörése óta.

A belföldi és külföldi pénzügyi cenzúrának ez a kombinációja kiemeli a kriptót, mint az orosz emigránsok új hullámának fontos pénzügyi eszközét, így ez az egyike azon kevés fennmaradó módnak, amellyel külföldre vihetik megtakarításaikat, vagy hazaküldhetik a pénzt. A kriptográfia nagy valószínűséggel egyre népszerűbb lesz az orosz diaszpóra körében, de továbbra is csak az egyik „informális értékviteli rendszer” marad, amelyet a közeljövőben használni fognak. A legtöbb kutatás szerint azonban ez nem hozott jelentős lendületet a kriptopiacon.

KÜLÖNBÖZŐ KRIPTOVALUTÁK ÁRFOLYAMÁNAK ALAKULÁSA AZ ELMÚLT IDŐSZAKBAN

A Binance Coin (BNB) árfolyamának alakulása

A Binance Coin (BNB) a kriptovalutának egy olyan formája, amellyel kereskedhetünk és díjakat fizethetünk a Binance-en, a világ egyik legnagyobb kriptovaluta-kereskedési platformján.

2017-es indulása óta a BNB túlterjeszkedett a Binance tőzsdei platformján történő kereskedés megkönnyítésén. Manapság kereskedésre, fizetés feldolgozására, vagy akár utazások lefoglalására is használható. Kereskedhető, vagy más kriptovalutákra is becserélhető, mint például Ethereumra vagy Bitcoinra.

7. diagram. A BNB árfolyamának alakulása 2017-től 2022-ig, USD-ben kifejezve

Forrás: CoinGecko [55]

[55] BNB price today, chart, and market cap. (n.d.). *CoinGecko*. <https://www.coingecko.com/en/coins/bnb> Hivatkozva: 2022. 04. 26.

A BNB ára 2017-ben mindössze 0,10 dollárról indult piacra lépésekor. Bár a következő 3 évben leginkább oldalazó mozgás volt jellemző a piacára, 2021 első negyedében egy komoly kitörés eredményeként átlépte a 300 dolláros határt, majd ugyanezt a meredek emelkedést folytatva 600 dollár fölé katapultált, és rögtön vissza is tesztelt az év eleji támasz szintre. 2021 novemberére a BNB újból 600 dollár fölé emelkedett, de egy erősebb korrekciós mozgás megkezdődése eső trendet alakított ki a piacon, mely jelenleg is érvényben van. 2022 április elejére a BNB ára körülbelül 445 dollárra emelkedett, ami körülbelül 445.000%-os növekedést jelent a piacra lépésének kezdeti árához képest.

A Solana (SOL) árfolyamának alakulása

A decentralizált finanszírozás (DeFi) használatának és az intelligens szerződések támogatására kifejlesztett Solana egyedülálló hibrid tét- és előzmény-igazolási mechanizmusokon fut, amelyek segítségével gyorsan és biztonságosan dolgozza fel a tranzakciókat. A SOL, azaz a Solana natív tokenje vezérli a platformot.

8. diagram: A SOL árfolyamának alakulása 2020-tól 2022-ig. USD-ben kifejezve

Forrás: CoinGecko [55]

Amikor 2020-ban bevezetésre került a piacra, a SOL  ra 0,77 dollárról kezdte meg életpályáját. Az  ls  jelentősebb áremelkedés 2021 márciusában kezdődött, igazodva a Bitcoin, a f  kriptoaluta  rfolyammozg s hoz, amely ugyanazon időszakban kiemelkedő  relmozdul st produkált. Azt ezt követő p r hónapos s voz  mozgást megt rve, 2021 augusztusától hihetetlen elrugaszkodás vette kezdetét, mely 2021. november 7- n érte el csúcspontját, amikor is 259,24 dolláros  rra emelkedett. Az impozáns emelkedő trend után egy ellenirányú mozgás következett, mely néhány korrekció ellenére sem t rt meg a mai napig. 2022.  prilis 1-j n a SOL  ra 136 dollár körül volt, amely  gy is több, mint 17.500%-os növekedést jelent induló  r hoz viszonyítva.

Az XRP (XRP)  rfolyam nak alakulása

A Ripple digitális technológiával azonos alapítók által létrehozott XRP ugyanezen a hálózaton használható különféle devizat pusok cseréjének megkönnyítésére, beleértve a fiatvalut kat és más jelent s kriptoaluták cseréjét.

9. diagram: Az XRP árfolyamának alakulása 2013-t l 2022-ig, USD-ben kifejezve

Forrás: CoinGecko [56]

[56] XRP price today, chart, and market cap. (n.d.). *CoinGecko*. <https://www.coingecko.com/en/coins/xrp>
Hivatkozva: 2022. 04. 26.

[57] Cardano price, ADA chart, and market cap. (n.d.). *CoinGecko*. <https://www.coingecko.com/en/coins/cardano>
Hivatkozva: 2022. 04. 26.

2013 augusztusában, piacra vezetésének kezdetén az XRP ára 0,006 dollárt jegyzett. Közel három évre volt szükség ahhoz, hogy létrejöjjön az első jelentős elmozdulás. 2017. május 17-én az XRP túljutott a 0,4 dolláron, hogy aztán az év hátralévő részében egy erős támasz szinten végezzen oldalazást. Azonban 2017 decemberének közepétől az XRP „kihasználta” a BTC elrugaszkodását és 2018 januárjára elérte történetének legmagasabb árazását, mely akkor 3,22 USD-t jelentett. Csúcspontjának elérése után az árfolyam meredeken zuhant, és több mint két évig tartó medvepiacra, 2020. március 13-án elérte hároméves időszakának mélypontját, 0,13 dollárt. A következő két év az XRP feltámadásáról szólt. Ezen időszak legmagasabb értékére 2021. április 15-én került sor, mely időben az XRP 1,84 USD-re emelkedett. Árfolyammozgásának az utóbbi egy éve jelentős volatilitást mutatott, és 2022 áprilisában az ára elérte a 0,83 dollárt, ami több, mint 13.800%-os emelkedésnek felel meg piacra lépése óta.

A Cardano (ADA) árfolyamának alakulása

A Cardano az Ethereumhoz hasonlóan működik, hogy lehetővé tegye az intelligens szerződéseket és a decentralizált alkalmazásokat, amelyeket az ADA, a natív érme hajt.

10. diagram: Az ADA árfolyamának alakulása 2017-től 2022-ig, USD-ben kifejezve

Forrás: CoinGecko [57]

A Cardano ADA tokenje viszonylag szerény növekedést mutatott a többi jelentős kriptoérmehez képest az elmúlt években.

2017-ben az ADA ára 0,02 dollárról indult, és mint minden más érmeje a kriptovaluta-piacnak, ő is meglovagolta az akkori Bitcoin elképesztő kiugrását, amellyel közel három hónap alatt 5.900%-os növekedést könyvelhetett el. Ekkor 1,18 dollárt jegyzett az ADA árfolyama. Ezt követően három éven keresztül végzett sávozó mozgást, alacsony volatilitással.

2021. január 3-ától új emelkedő trend vette kezdetét, és az azt követő bő egy év alatt többször is új magasságokba tört. Az első csúcspont 2021 májusában következett be, elérve a 2,17 dolláros szintet. Egy jelentősebb korrekciós mozgás után pedig, 2021. augusztus 28-án történetének legmagasabb árát jegyezte az ADA árfolyama, egészen pontosan 2,93 USD-t.

Az elmúlt 8 hónap alatt az ADA árfolyama jelentős csökkenésen ment keresztül. Néhány ellenirányú mozgáson kívül továbbra is eső trend van érvényben a piacon. 2022. április 1-jén az ára 1,17 dollár volt. Ugyan ez kevesebb, mint a fele történetének csúcspontjához viszonyítva, mégis 5.750%-os növekedést jelent kiinduló árához képest.

A Terra (LUNA) árfolyamának alakulása

A Terra egy blokklánc fizetési platform a stabil érmék számára, amely kétféle kriptovaluta közötti egyensúly fenntartásán alapul. A Terra-alapú stabil érme, mint például a TerraUSD, a fizikai valuták értékéhez vannak kötve. Ellensúlyuk, a Luna, a Terra platformot hajtja, és további Terra stabil érmeiket „vernek” vele.

A Terra stablecoinok és a Luna a kereslet és a kínálat szerint összehangoltan működnek. Ha egy stablecoin ára a lekötött deviza értéke fölé emelkedik, a felhasználókat arra ösztönzik, hogy „elégessék” Lunájukat, hogy még több Terra stablecoint hozzanak létre. Hasonlóképpen, ha az értéke csökken az alapvalutához képest, ez arra ösztönzi a felhasználókat, hogy égessék el Terra stablecoinjaikat, hogy több Lunát verjenek. A Terra platformok elterjedésével a Luna értéke is nő.

[58] Terra price, LUNA chart, and market cap. (n.d.). *CoinGecko*. <https://www.coingecko.com/en/coins/terra-luna> Hivatkozva: 2022.04.26.

11. diagram: A LUNA árfolyamának alakulása 2017-től 2022-ig, USD-ben kifejezve

Forrás: CoinGecko [58]

A Luna 2019 májusában indult útjának, ekkor árfolyama 3,28 USD-n állt. Több, mint másfél évre volt szükség ahhoz, hogy intenzívebb piaci mozgás vegye kezdetét.

2021. január 3-án, 0,64 dollárról indult emelkedésnek az árfolyam, kialakítva ezzel egy erőteljes emelkedő trendet, mely napjainkban is érvényben van. Talán rövid piaci múltjának köszönhető, talán működési elvének elképzelése teszi egyedivé, a Luna egyike azon kevés kriptovaluta érméknek, melynek árfolyama – bár kötődik a Bitcoin árfolyammozgásához – jelenleg is egyértelműsíthető emelkedést mutat.

Bár az idei évben árfolyama átlépte már a 116 dolláros értéket is, beállítva ezzel árfolyammozgása történetének csúcspontját, mégis 2022. április elejéig a Luna több, mint 16.400%-kal 106 dollárra emelkedett 2021. január 3-ai mélypontjához képest.

A BNB, a SOL, az XRP, az ADA és a LUNA piacának konklúziója

Nehéz vitatkozni azzal a ténnyel, hogy a kriptopiar rendkívül ingadozó környezettel szembesült az elmúlt évben. A kriptopiacon azonban észrevehetőek árcsúcsok és többségében stabil növekedés volt tapasztalható. Mindazonáltal továbbra is fennáll annak az állításnak a létjogosultsága, miszerint minden kriptovaluta kisebb vagy nagyobb mértékben, de hasonlóságot mutat a Bitcoin árfolyamának változásával, mint ahogyan az előző fejezetekben is említett 5 kriptovaluta esetében is észrevehető.

A 2022-es év elején az egész kriptopiac hatalmas összeomlason ment keresztül, összértéke 3 billió dollárról 1,5 billió dollár alá esett. A Bitcoin, mint a legbefolyásosabb és legfontosabb érme az iparágban, 69.000 dollárról 33.000 dollárra esett vissza, magával rántva olyan kriptovaluták árfolyamát is, mint például a BNB, vagy akár az XRP. Ha a Bitcoin árfolyama továbbra is folyamatosan lefelé csúszik, a lakossági befektetők áttérhetnek az intelligens szerződéses érmékre. Bár külön-külön nem olyan nagyok, mint a BTC, kombinálva kétszer is meghaladhatják a Bitcoin lehetséges piaci korlátját. Így az intelligens szerződéses érmék a figyelem középpontjába kerülhetnek az elkövetkező hónapokban. Éppen ezért érdemes figyelni az olyan eszközök piacának alakulását, mint a Solana, mely a legnagyobb tranzakciós sebességet kínálja, vagy akár a Cardano, mely az Ethereum gyorsabb és olcsóbb verziója. Figyelemreméltó továbbá a Terra is, mely újfajta működési mechanizmusát kihasználva ez idáig tartós emelkedést ért el, elszakadva valamelyest a BTC árfolyamától.

A következő ábra ennek a három kiemelt kriptovalutának a teljes piaci kapitalizációját reprezentálja, viszonyítva a további két másik érme piacának alakulásához. A lenti diagram jól szemlélteti, miként növekedett meg a befektetés iránti lelkesedés az elmúlt két évben azon kriptovalutákkal szemben, melyek működésükből fakadóan előnyt élveznek társaikhoz képest.

[59] BNB price today, chart, and market cap. (n.d.). *CoinGecko*. <https://www.coingecko.com/en/coins/bnb> Hivatkozva: 2022. 04. 27.

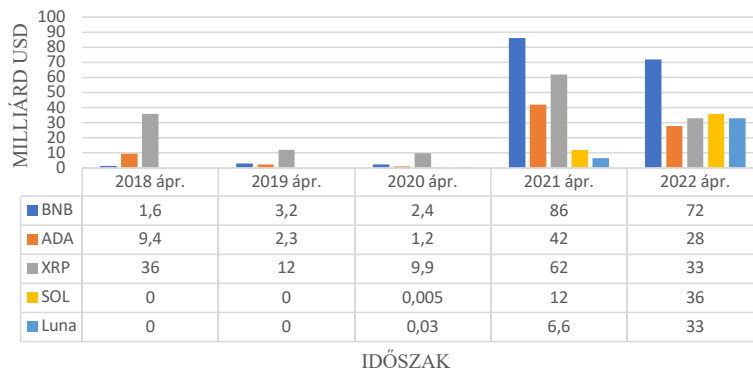
[60] Cardano price, ADA chart, and market cap. (n.d.). *CoinGecko*. <https://www.coingecko.com/en/coins/cardano> Hivatkozva: 2022. 04. 27.

[61] XRP price today, chart, and market cap. (n.d.). *CoinGecko*. <https://www.coingecko.com/en/coins/xrp> Hivatkozva: 2022. 04. 27.

[62] Solana price, SOL chart, and market cap. (n.d.). *CoinGecko*. <https://www.coingecko.com/en/coins/solana> Hivatkozva: 2022. 04. 27.

[63] Terra price, LUNA chart, and market cap. (n.d.). *CoinGecko*. <https://www.coingecko.com/en/coins/terra-luna> Hivatkozva: 2022.

12. diagram: A BNB, az ADA, az XRP, a SOL és a LUNA teljes piaci kapitalizációja 2018 áprilisától 2022 áprilisáig, milliárd USD-ben kifejezve

Forrás: Saját ábra a CoinGecko adatai alapján [59, 60, 61, 62, 63].

Miközben az XRP 2020–2021-es kiugrásához képest egy jelentősebb veszteséget könyvelhetett el az elmúlt egy évben, visszaesve 2018-as szintje alá, addig a BNB és az ADA csekély mértékben tette mindezt. Ugyanezen idő alatt a SOL 300%-os, a LUNA pedig 500%-os értéknövekedést ért el, mely az előzőekben tárgyalt okfejtések vonatkozásában bizakodásra adhat okot velük kapcsolatban. Azonban a BNB és az ADA szintűgy figyelmet érdemelnek a maguk 3.000%-os és 2.330%-os növekedésük miatt, mely csupán két éves időszakot ölel fel.

Azonban fontos továbbra is hangsúlyozni, hogy a lehetőségek repertoárja igen széles, így befektetés szempontjából elég nehéz lehet a választás. Ami még inkább megnehezíti ezen döntést, az, hogy a kriptoipar folyamatosan változik. Változnak a kereskedők érdekei, változik az infrastruktúra; az érme egy nap rendkívül népszerű lehet, másnap pedig eltűnhet. Azonban a fent felsorolt projektek jelenthetik a legjobb kriptovaluta-befektetést, köszönhetően általános vonzerejüknek és értéknövekedési lehetőségüknek.

Összefoglalás

Írásunkban egy olyan téma került vizsgálatra, melynek aktualitása megkérdőjelezhetetlen egyre inkább digitalizálttá váló világunkban. A kriptoaluták, a blokklánc-technológia és az ezeket körülölelő decentralizált pénzügyi rendszer a mindennapi életünk részévé válni látszik, megreformálva pénzügyi szokásainkat, az üzleti és befektetési lehetőségeket.

Mint ahogyan az a 2. és a 3. fejezetben bemutattuk került, nem volna túlzás azt állítani, hogy a decentralizált finanszírozás az elkövetkező években képes lehet felülmúlni a hagyományos pénzügyi rendszert, amennyiben a monetáris politika továbbra sem szándékozik szigorú lépésekkel szankcionálni annak tevékenységét. A történelemben először fordul elő, hogy egy pénzügyi rendszer nagy léptékben fejlődik közvetítők nélkül. Egyelőre a DeFi-n futó alkalmazások biztonságban, sebességben és könnyű kezelhetőségben még nem versenyezhetnek a hagyományos pénzügyi megoldásokkal, de a DeFi valódi, működő platformokat tett elérhetővé, amelyeknek már sikerült több milliárd tőkét vonzaniuk. Ezeket az erőforrásokat minden bizonnyal versenyképesebb és felhasználóbarátabb alkalmazások fejlesztésére fogják használni a jövőben. Abban biztosak lehetünk, hogy még sok fejlesztési ciklusnak kell következnie. Nem irreális azonban az a kijelentés, hogy a decentralizált finanszírozás hatékonyabb, kényelmesebb és biztonságosabb lehet a nem is olyan távoli jövőben, mint a hagyományos finanszírozás. Érdekes lehet megfigyelni, hogyan reagálnak majd a hagyományos finanszírozás különböző szereplői, amikor a profit romlani kezd a DeFi tevékenységének következtében.

A 4–5. fejezet a legfőbb kriptoaluták eddigi életútjára koncentrált, miközben párhuzamot vont azok árfolyammozgásai között, hangsúlyt fektetve értékállóságukra. Ma több mint 10.000 kriptoaluta van a piacon, és mindegyiknek megvannak a maga különlegességei. De, mint ahogyan az elemzések során is bebizonyosodott, minden kriptoalutában van néhány közös vonás – például az, hogy hajlamosak hirtelen értékugrásokra, valamint esésekre is. Az árakat elsősorban a bányászoktól származó érmék kínálata és a vásárlók kereslete határozza meg, és ez a kereslet-kínálat dinamika tetemes megtérülést eredményezhet. Továbbá fontos újfent megjegyezni, hogy miután a kriptoaluták nem kötődnek egyetlen valutához vagy gazdasághoz sem, így áraik inkább a globális keresletet tükrözik, mint például a nemzeti inflációt. Éppen ezért befektetőként többnyire nyugodtak lehetünk. Az érmék száma korlátozott, így a rendelkezésre álló mennyiség nem tud kicsúszni az ellenőrzés alól, így nincs infláció.

Ugyanakkor éppen az tekinthető árnyoldálnak, mely vonzóvá teheti számunkra ezen eszközök használatát és az ezekbe történő befektetést. Míg a kriptoaluták ára szédítő csúcsra ugorhat, ugyanolyan gyorsan ijesztő mélypontra is zuhanhat. Tehát ha stabil megtérülést szeretnénk elérni, akkor lehet, hogy mégsem ez a legjobb megoldás, annak ellenére, hogy piaci kapitalizációjuk minden évben új magaslatokba tör.

A kriptovaluta-piac alapvetően a spekuláción él, viszonylag kis mérete pedig sebezhetőbbé teszi az áringadozásokkal szemben. Ez pusztítást végezhet az érmék értékében – ami a kriptovaluta egyik legnagyobb hátránya. Bár a kriptovaluták széles körben ismertté váltak, és még mindig egyre népszerűbbek, érdemes megjegyezni, hogy csak alig több, mint egy évtizede léteznek. A Londoni Értéktőzsdét 1801-ben alapították, az arany pedig évezredek óta bizonyítottan értékőrző.

A gazdaságban betöltött szerepe – mely évről évre terjeszkedni látszik a vele járó technológia fejlődésével –, és piacának egyre növekvő dominanciája ellenére is érdemes a realitás talaján maradni, és fontos annak hangsúlyozása, hogy a kriptovaluta még mindig nagyon korai szakaszában van, éppen ezért nem meglepő, hogy néhányan még továbbra is skeptikusak vele kapcsolatban. Azonban itt van, hogy köztünk maradjon. Beépült az életünkbe, és mindenki által használt pénznem lehet, melyet csak az idő múlása fog megerősíteni vagy megcáfolni. Mindazonáltal a kriptográfia elfogadottságának és annak köszönhetően, hogy milyen széles körben beszélnek róla napjainkban, a kriptovaluták fényes jövő elé nézhetnek.

Strukturális Egyenletek modellezés használata a társadalomtudományokban

A társadalomtudományi megismerésben központi törekvés a megfigyelhető jelenségek ok-okozati viszonyainak feltárása, illetve a mögöttes faktorok feltárása. A Strukturális Egyenletek modellezés (SEM) módszere ebben nyújt segítséget. A SEM egy olyan statisztikai eljárásgyűjtemény, amelyekkel látens változók (faktorok, konstruktumok) közötti függőségi viszonyokat lehet vizsgálni és ez alapján egy integrált modellt kialakítani. [1] A kutatók elméleteiket és feltevéseiket absztrakt, konceptuális szinten fogalmazzák meg. Az elméletek összetevői az adott tudásterület fogalmai (konstruktumai) és az ezek viszonyait leíró kijelentések. Empirikus szinten ezek, mint változók, és a változók kapcsolatáról tett hipotézisek jelennek meg. A társadalomtudományi vizsgálatokban a látens változók általában több megfigyelhető (manifeszt) változó által reprezentáltak. A megfigyelhető változó lehet valamely skálaitem vagy valamilyen kvantitatív mérés eredménye. Az feltételezzük, hogy látens változóknak, ezeknek a feltételezett faktoroknak a hatása jelentkezik az empirikusan megfigyelt változók értékeiben. A SEM módszereket elsősorban hipotézisek megerősítésére használjuk, azaz konfirmációs eljárás, szemben például a társadalomtudományokban közismertebb feltáró (exploratory) faktoranalízissel, amellyel a manifeszt változók mögött meghúzódó, még nem ismert faktorstruktúrát lehet felfedni. A SEM- technikák alkalmazása esetén a vizsgált modell faktorstruktúrát, illetve a megfigyelt változók közötti ok-okozati viszonyokat jelenti. A modellt a tudásterület elméletei és korábbi vizsgálatok eredmények alapján előre felállítjuk (feltételezzük), majd az empirikus adatok tükrében próbáljuk annak fenntartóhatóságát vizsgálni.

A faktorokat, vagyis a látens változókat konceptuális szinten definiáljuk és mint ilyenek, közvetlenül nem mérhetőek. Ehelyett ezek a konstruktumok hatása a hozzájuk kapcsolódó manifeszt változók konzisztenciája alapján közvetetten vizsgálható és becsülhető. Általában ajánlott, hogy minden faktorhoz legalább három manifeszt, azaz megfigyelhető változó (skálaitem) tartozzon.

* Dunaiújvárosi Egyetem,
Tanárképző Központ
Email: juhaszle@uniduna.hu

[1] Münnich–Hidegkúti (2012):
Strukturális egyenletek modelljei:
Oksági viszonyok és komplex
elméletek vizsgálata pszichológiai
vizsgálatokban. *Alkalmazott Pszichológia*, 2012., (1.), Pp. 77–102.

[2] Hair, Black–Babin–Anderson (2019): *Multivariate Analysis. Cengage Learning.*

A SEM-elemzés lépései:

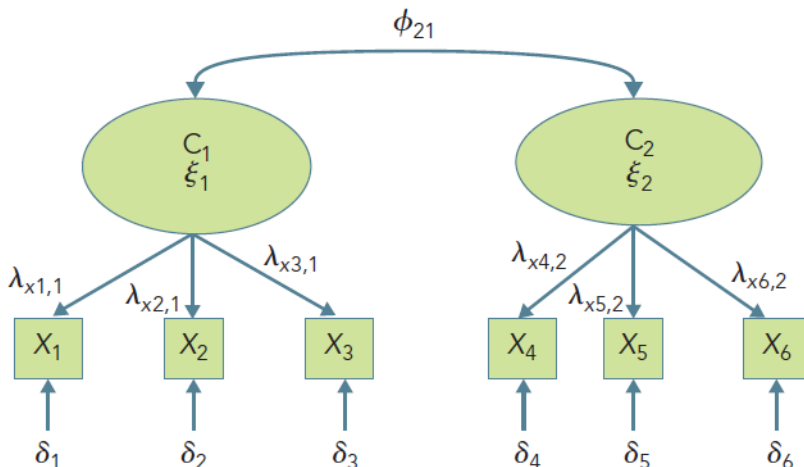
- (1) Az individuális konstruktumok definiálása.
- (2) A mérési modell specifikálása.
- (3) A mérési modell validitásának becslése.
- (4) Amennyiben a mérési modell érvényes, meghatározhatjuk a strukturális modellt.
- (5) A strukturális modell validitásának vizsgálata.
- (6) A strukturális modell érvényessége esetén következtetéseket tehetünk és ajánlásokat fogalmazhatunk meg.

A SEM-eljárások a változók közötti kovarianciák elemzésén alapulnak. A modell illeszkedése (model fit) annak függvénye, hogy a modell alapján becsült kovariancia mátrix (Σ_k) és a mérési eredmények alapján kapott ún. megfigyelt kovariancia mátrix (S) milyen közel van egymáshoz (a fit statisztika $|\Sigma_k - S|$ távolságon alapszik). Az illeszkedési mutatóknak bizonyos értéktartományon belül kell lennie, hogy a modellünket elfogadhatónak tarthassuk. Három nagy csoportját dolgozták ki és alkalmazzák az illeszkedési mutatóknak. Ezek az indexek jelentésének kifejtése nélkül [2]:

- (1) **Abszolút illeszkedési mutatók.** Ekkor minden modellt önmagában, függetlenül értékelünk minden más lehetséges alternatív modelltől. Goodness of Fit indexek: GFI, AGFI; Badness of Fit indexek: χ^2 , RMSR, SRMR, RMSEA
- (2) **Inkerementális illeszkedési mutatók.** Ezekben azonban a modell illeszkedését egy másik, kiindulási (baseline) modellnek tekintett másik modell az adatokhoz való illeszkedéséhez viszonyítjuk. Legáltalánosabban az alapmodell az ún. nullmodell, amiben a változók korrelációjának hiányát feltételezzük. Goodness of Fit indexek: NFI, NNFI, CFI, TLI, RNI
- (3) **Parszimónia illeszkedési indexek.** Ezek az illeszkedés értékelésében a modellek komplexitását is figyelembe veszik és elsősorban versengő modellek közül való választás esetén a leghasznosabbak. Az ún. parszimónia-arány a vizsgált modell szabadsági foka, illetve a változók száma alapján lehetséges szabadsági fok hányadosa. Goodness of fit indexek: PGFI, PNFI

A mérési modell a látens és a manifest változókat is tartalmazza. Meg kell adni azt is, hogy melyik mért változó melyik faktor indikátora. A strukturális modell grafikus ábrázolásakor a függőségi (oki) kapcsolatokat egyirányú nyíllal, míg a korrelációs kapcsolatokat kétirányú nyíllal jelölik.

1. ábra. Egy egyszerű mérési modell. [3]

Az ábrán a jelölések – látens faktorok: ξ , mérhető változók: X , faktorsúlyok: λ , hibák: δ , konstruktumok közötti korreláció: δ .

Ennek alapján a mérési modellt az alábbi alakú (strukturális) egyenletekkel lehet ábrázolni:

$$X_i = \lambda_{xi} \xi_j + \delta_i$$

A mérési modell validitásának vizsgálata során foglalkoznunk kell a mérőeljárás kompozit megbízhatóságával, illetve konvergens és diszkriminatív validitásával. Egyszerűen megfogalmazva, a realitás azt mutatja meg, hogy az adott mérőeszköz mennyire mér jól, pontosan. [4] Annak mértéke, hogy a teszt mennyire konzisztens és milyen mértékben szolgáltat azonos eredményt ismételt felvétel esetén. A kompozit megbízhatóság (composite reliability, CR) definíció szerint valódi érték varianciájának a mérési hibát tartalmazó teljes teszt pontérték varianciájának az aránya. Általában a 0.7-es vagy a fölötti szint tekinthető jó megbízhatóságú eszköznek [5]). A konvergens validitás annak mutatója, hogy skálánk mennyire korrelál egy olyan mérőeszközzel, amely szintén ugyanazt a konstruktumot méri. A faktorsúlyok magas értéke azt mutatja, hogy a megfigyelhető változók ugyanarra a faktorra (konstruktmura) konvergálnak.

[3] Malhotra (2020): *Marketing Research. An Applied Orientation*. Pearson.

[4] Rózsa-Nagybányai-Oláh (2006): *A pszichológiai mérés alapjai*. Budapest: Bölcsész Konzorcium.

[5] Cohen-Swerdluk (2009): *Psychological Testing*. 7th edition. New York: McGraw-Hill.

A konvergens validitás másik mutatója az átlagos kivont variancia (the average variance extracted, AVE), ami a látens faktor által megmagyarázott indikátor-variancia. Ennek legalább 50%-os szintet kell elérnie. A diszkriminatív validitás annak mutatója, hogy a skála mennyire „fókuszál” egy adott konstruktumra, azaz a skála által mért jelenség vagy tulajdonság különbözik más látens változóktól. A jelentékeny kereszt faktorsúlyok (cross-loadings) azt jelzik, hogy eljárás itemei nem csak egy faktor indikátorai lehetnek érzékenyek, azaz alacsony a teszt disztinktivitása, ami a teszt diszkriminatív validitásának a potenciális problémáit jelezheti. A diszkriminatív érvényesség akkor megfelelő, ha az átlag kivont variancia (AVE) nagyobb a korrelációk négyzetének összegénél. Ha a javasolt mérési modell validitása nem kielégítő, akkor a konfirmációs faktoranalízis (CFA) diagnosztikus információi alapján módosíthatjuk azt.

A megfelelő változtatáshoz rendelkezésre álló diagnosztikus kulcsok:

- (1) Útbecslések (faktorsúlyok) vizsgálata.
- (2) Standardizált reziduális (reziduális osztva a pontértékek szórásával).
- (3) Modifikációs indexek vizsgálata.
- (4) Specifikáció keresés. Ez próba-szerencse alapon történő modellkeresés.

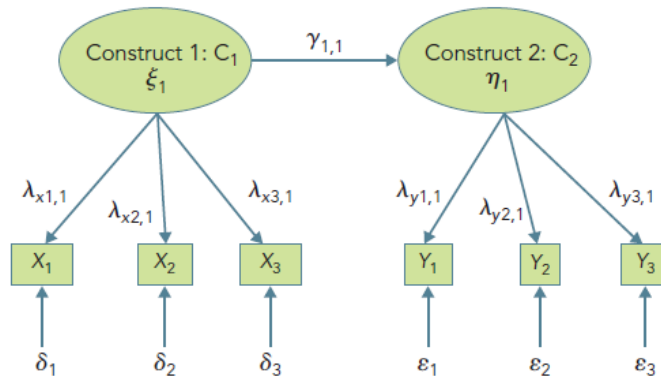
Ha jelentős módosításra van szükség, akkor változtatni kell a mérési modellen. Új mérési modellt kell specifikálni, és új adatokat felhasználva tesztelni kell az új modellt.

Amennyiben a mérési modell validitását megállapítottuk, a strukturális modell felállításával folytathatjuk. A mérési modell vizsgálata esetén a látens változók és a megfigyelhető változók kapcsolatára koncentráltunk. A strukturális modell esetén a konstruktumok közötti kapcsolatok minősége és nagysága van a vizsgálat előterében.

A strukturális modell validitásának vizsgálata hasonló ahhoz, mint ahogy a mérési modell esetén végeztük. A legfontosabb lépései:

- (1) Illeszkedés-vizsgálat (hasonlóan mint a mérési modell esetén).
- (2) A javasolt strukturális modell összehasonlítása versengő modellekkel.
- (3) Hipotézisek és a strukturális kapcsolatok tesztelések.

2. ábra. Egyszerű strukturális modell útdiagramja [3]

[3] Malhotra (2020): *Marketing Research. An Applied Orientation*. Pearson.

Számos szoftver hozzáférhető a SEM-elemzések végrehajtására. Ezek közül a legnépszerűbbek: LISREL, AMOS, CALIS, EQS illetve az R statistics lavaan csomagja.

Az oktatók nevelési feladata

Bevezetés

A pedagógiai szakmai és a közéleti diskurzusokban is évtizedek óta ismétlődő kérdés, hogy hol húzódik a határ a pedagógusi és a szülői/családbeli nevelési feladatokat illetően.

Szakmai szempontból tekintve, a kérdés továbbra is megválaszolatlan maradt, viszont a megoldatlan feladatok közé került a felelősségvállalás is. „Megváltozott a tanári szerep, a társadalmi partnerviszonyra épülő nevelés.” [1]

Korlátok oka sok esetben a szűkösség, a szakemberproblémák, a létszámhiány. Ezek az okok csak elfedték a valódi kérdések jelentős részét. Ezzel egyidőben erősödött az a nézet, hogy a gyermek szocializációjáért, neveléséért elsősorban a család, a szülő felelős, az iskola kizárólag oktat.

Az nem képezheti vitat tárgyát, hogy az elsődleges szocializációs színtér a család, ez azonban nem mond ellent annak a ténynek, hogy mind több időt töltenek a gyermekek a családon kívül.

Korábban nem létező hatások érik őket – médiumok, megváltozott értékrend sokszerűsége. A társadalmi különbségek megtapasztalása, vagy akár naponta változó életmód. Mindeközben a szülők elbizonytalanodnak, értékválságba kerülnek. Ezáltal a családi nevelés eredményességét, végső soron a családban realizálódó elsődleges szocializációs hatást befolyásolja.

A szocializációs folyamat az embert képességekkel, készségekkel és tudással ruházza fel, amely által a társadalom teljes értékű tagjává válhat.

A szülők feladata, hogy olyan körülményeket teremtsenek, hogy a család legyen ennek a folyamatnak az elsődleges színtere. Ennek a feladatnak a szülők igyekeznek eleget tenni. Azonban a sikertelenségért, magukat és az iskolát egyaránt hibáztatják.

* Dunaiújvárosi Egyetem,
Tanárképző Központ
Email: hungaricumkola@gmail.
com

[1] Réthy Endréné (2003): *Motiváció, tanulás, tanítás*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

[2] Horváth György (2004): *Pedagógiai pszichológia*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

[3] Vekerdy Tamás (2004): *Az iskola betegít?* Budapest: Saxum.

A kudarcok a gyerekekre is kihatnak, egyre nehezebben kezelhetőek, taníthatóak a hagyományos módszerekkel. Rengeteg a belső feszültség, ami sok esetben akár agresszivitásba is átcsaphat. Ennek a folyamatnak a következtében az oktatási intézmények is igyekeznek, a pedagógusokkal együtt követni a változásokat és megfelelni a kihívásoknak.

Jelen tanulmányban a felsorolt aspektusok egy kis szeletét szeretném megvizsgálni.

Szakirodalmi áttekintés

A szocializáció szélesebb értelmezésben azt a folyamatot jelenti ahogy az egyén egy társadalom, egy kultúra tagjává válik. A szocializáció folyamatában az egyén elsajátítja a viselkedés szabályait, azokat az értékeket, képességeket és ismereteket, amelyek lehetővé teszik, hogy a társadalom tagjaiként működjének. Szűkebb értelemben azt a folyamatot jelöli, amelyben egy speciális normarendszer (itt, iskola), értékek, beállítódások elsajátításával egy adott csoport normarendszeréhez tud igazodni, így a csoport tagjává tud válni. [2] Az elsődleges szocializáció színtere a család, a másodlagos szocializáció legfontosabb színtere a gyermek életében előbb a bölcsőde, óvoda azután pedig az iskola.

A szocializációs színtereken a gyermeknek meg kell tanulnia együttműködni másokkal, megfelelni a külső elvárásoknak, kialakítani a viselkedési szabályokat. Az iskola olyan speciális közeg, ahol a sok más személlyel való napi találkozás pótolja a hiányzó családi kapcsolatot. A pedagógus személye ami még fontos hatást gyakorol a fiatal belső és külső fejlődésére. Alapesetben a szülőket is helyettesíti a szocializáció folyamatában. A tanár az intézményes szocializáció személyi közvetítője, nevel, oktat, társadalmi értékeket ad át, motivál.

„A pedagógus alkotói munkája az emberformálás. Ebben pedig nemcsak szakismereteit, tapasztalatait, hanem saját személyiségét használja fel munkaeszközként.” [3]

A vizsgálat

Fontosnak tartom, hogy megismerjem a környezetemben dolgozó pedagógusok véleményét a témakörben. Erre elég sok alkalmam nyílt a napi beszélgetések során. Azért hogy konkrét válaszokat kapjak a kérdéseimre, fókuszcsoportos interjút készítettem a Dunaújvárosi Egyetem Bánki Donát technikumában. Vizsgáltam a pedagógusok nevelő tevékenységét, a szülő terheinek az iskola által történő átvállalását.

A fókuszcsoportos interjún: 6 fő műszaki és 5 fő közismereti tantárgyat tanító kolléga vett részt. Fontosnak tartottam, hogy a különböző területeken tanító kollégák véleményét meghallgassam, azonban a jelenleg folyamatban lévő átszervezések miatt nagyobb létszámú csoportot nem lehetett összeállítani.

A megkérdezett pedagógusoknak öt fő kérdést tettem fel:

- munkája során fontosnak tartja-e a nevelést, mint feladatot?
- hogyan jeleníti meg a munkájában?
- milyen nevelési értékeket tart fontosnak közvetíteni, mint oktató?
- milyen egy jó tanár (véleménye szerint)?
- a jelen tanügyi rendszer, milyen hatással van a tanórai nevelésre?

Eredmények

Az *első kérdésre* adott válaszokból kiderült, hogy a megkérdezett kollégák kiemelten fontosnak tartják a nevelés szerepének a betöltését a mindennapi oktató munkába. Általában elképzelhetetlennek gondolják, hogy a személyes példamutatásukkal, megjelenésükkel, alapvetően ne nevelnének. Ezek olyan jegyek egy pedagógus számára, amik alapvetően következnek a hivatásuk gyakorlása közben.

A *második kérdés*em, a konkrét nevelési szituációk, illetve a nem tudatos viselkedési formák megjelenésére vonatkozott, amikor a pedagógus olyan közeget, légkört teremt, ami önmagában egyfajta viselkedési irányt sugall.

Ezzel kapcsolatban egy általános vélemény alakult ki. Ha a pedagógus egyénisége nem határozott, nem következetes, akkor fegyelmezéssel tölti az óra hasznos idejét.

A *harmadik kérdés*emben, arra szerettem volna választ kapni, hogy az értékek közvetítésével kapcsolatban, mit tartanak a tanárok, kiemelten fontosnak?

A becsületesség, az összetartás, a tenni akarás, a közösségi feladatok, az egymás megbecsülése, kölcsönös tolerancia?

[3] Vekerdy Tamás (2004): *Az iskola betegít?* Budapest: Saxum. P. 111.

[4] Kozma Tamás (1990): *Kié ez az iskola?* Budapest: Edukáció.

Mik azok a fontos elvárások, amik befolyásolhatják egy jó közösség saját értékrendjének a kialakítását? A pedagógus melyik, általa leghatékonyabbnak vélt módját választja a hagyományos értékrend átadásának, hogyan építi be a módszerébe a „rejtett tanterv” alkalmazását? A válaszokból kitűnt, hogy a klasszikus értékeket nagyra tartják.

Negyedik kérdésem, hogy vajon mi jellemzi a jó tanárt, eléggé érdekes válaszokat kaptam.

Az oktatás színvonala talán legnagyobb mértékben a pedagógustól függ. A pedagógus az a személy, aki a legközelebbi kapcsolatban áll az iskolahasználók legnagyobb csoportjával, a diákokkal. [4]

A jó pedagógusnak tolmács szerepe is van, hiszen mindezen tartalmakat neki kell a diákok számára érthetően el- és befogadható módon tolmácsolnia.

„A jó pedagógus szeretetteljes odafordulással van a diákjai iránt, őszintén és elfogadóan kezeli őket. szakmailag felkészült, változatos módszereket alkalmaz az órán, a diákok képességeit, hangulatát, életkorát figyelembe véve”. [3]

Az ötödik kérdésben a jelenlegi oktatási rendszer hatékonyságára, az általa a családon kívüli nevelés támogatottságára voltam kíváncsi.

Egyhangú vélemény alakult ki arról, hogy a mai oktatási rendszer nem kedvez az iskolai nevelésnek, mivel figyelmen kívül hagyja a diákok befogadó képességét, a tanárok leterheltségét. A nevelési feladatokat bele kell építeni a tananyagba, a tanórába. Azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül a pedagógusok leterheltségéből adódó időkeret hiányát, ami erősen rontja a nevelés hatékonyságát.

Összefoglalás

Összességében, a megkérdezett pedagógusok egyöntetűen fontosnak tartják a nevelést is az oktatás mellett. Ennek ellenére iskolai munkájukban meglehetősen ritkák és változatosak a nevelési alkalmak. Többségében ezek fegyelmezés céljából nevelnek.

A zsúfolt tananyag, a sikerorientáltság miatt nagyon kevés idő jut a nevelési tevékenységre.

A beszélgetés során kiderült, hogy sokkal változatosabb módszereket, eszközöket alkalmaznának az óráikon, amely számukra is több sikerélményt hozna. Több szemléltető, interaktív eszköz alkalmaznának. Online feladatmegoldásokat építenének bele a szakmódszerbe.

Ismert, hogy a személyiségfejlődés és annak formálódása és a nevelés szükségszerűen szorosan összefügg egymással. Nagyon fontos szerepe van az oktatási intézménynek és benne a pedagógusnak a nevelésen keresztül az emberi fejlődés elősegítésének. Életkortól függetlenül a gyermekek nézeteinek, értékrendjének és a saját maguk társadalomba történő beillesztésének legfontosabb támasza a családon kívül a tanár. Különböző befolyásoló tényezők, mint a gazdasági, valamint szociális körülmények megváltozása olyan terhet ró a családokra, amely teher miatt a nevelés eltolódik az oktatási intézmények és ezáltal a pedagógusok felé. Fontos, hogy a tanár ezeket a feladatokat képes legyen elvégezni és általa kiteljesedett, ép egyéniségeket neveljen, „adjon ki a keze alól”. Az iskola egyre nagyobb szerepet kell, hogy átvállaljon a nevelésből. A pedagógusok számára olyan kompetenciákat, fejlesztő oktatási módszereket és eljárásokat kell találni, amelyek segítségével észreveszik a „jó szóra”, nevelésre szoruló gyermekeket.

Amerikából jöttem

Dr. Kokas Klára zenepedagógiai rendszerének kialakulása

Kokas Klára a magyar zenepedagógia újító pedagógusa, pszichológusa, aki kísérleteivel folyamatosan alakította és megalapozta a zene improvizatív mozgással fuzionált befogadását.

Kutatásom egyrészt feltárja azt az utat, amely Kokas Klára az Egyesült Államokban eltöltött szakmai útja során az összegyűjtött szakirodalmak és az általa megosztott tapasztalatok alapján zenepedagógia rendszerének gyökeréhez vezet.

Kokas Klára tanítását az első pillanattól átítatta Kodály Zoltán hitvallása, az a holisztikus gondolkodás, amely nem csak a zene elemeinek tanításából áll, hanem a zene egész emberre gyakorolt hatását is figyelembe veszi.

Ahogy Kokas vallja: „Nem arra emlékszem, amit tanított, hanem amit bennem keltett. Felkeltette a lelkem titkait, megéreztem őt, és érteni kezdtem magamat.” [1]

Kokas Klára 1970-től három éven át az első amerikai Kodály Intézet (Kodály Musical Training Institute, Boston) kutatási programjának résztvevője volt. Ezt az időszakot az „*Amerikában tanítottam*” című könyve foglalja össze, amelynek első kiadása 1978-ban jelent meg. Kokas gyümölcsöző időszakként tekint vissza amerikai éveire, ami a következő idézetből is kiderül: „Amerikai munkámnak minden eredménye három szálra fűződött. Magyar folklór-telítettségem a néger népi játékok forrásaihoz vezetett; kutatói kíváncsiságom Peter Wolff tanulmányán keresztül egy kitűnő pszichológuscsoport együttműködését hozta; a hátrányos helyzetben levő gyerekek iránti megkülönböztető szeretetem pedig olyan iskolába vitt, amelyben az elért eredményekre az Intézetnek is nagy szüksége volt.” [2]

* Magyar Zeneterápiás Egyesület

[1] Kokas Klára–Lájerné Vera –Furka Bea–Kocsis Melinda (Szerk.) (2007): *Öröm, bűvös égi szikra. Multimédiás DVD-ROM tanításaimról*. Joy, Bright Spark of Divinity, Mutimedia DVD-ROM on my oeuvre. dr. Kokas Klára magánkiadása, Budapest.

[2] Kokas Klára (1978) *Amerikában tanítottam*. Szombathely: B.K. L. Kiadó.

[2] Kokas Klára
(1978) *Amerikában
tanítottam*. Szombat-
hely: B.K.L. Kiadó.

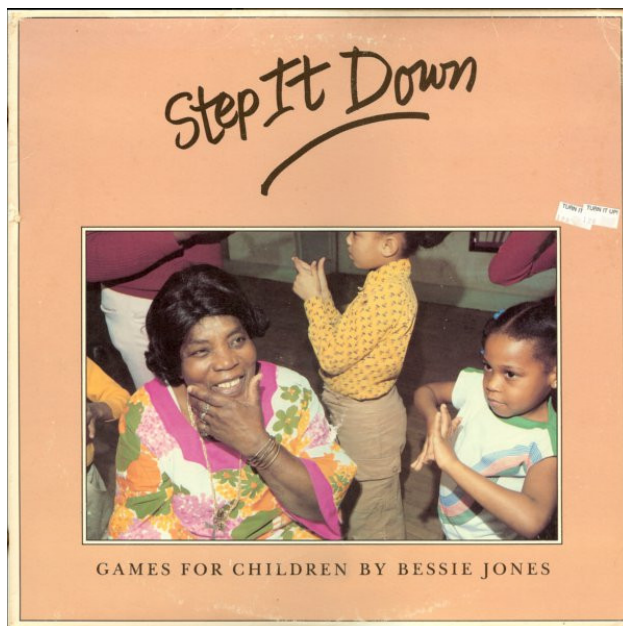

Forrás: Magángyűjtemény

Kokas küzdött az ismeretlennel, az amerikai iskolai rendszerrel, a Kodály-koncepció afroamerikai gyerekek számára történő átadásával. Ahhoz, hogy idegenként kompetensnek érezze magát, a magyar pedagógusok számára abban az időben még elérhetetlen szakirodalmakból tájékozódott. Az alább említett módszerek és kritikák későbbi munkásságában is nyomon követhetők.

1. „Sylvia Ashton Warner *Tanító* című könyvében az új-zélandi maori gyerekek nyílt osztályáról írt.
2. „Elragadott Sybill Marshall *„Nevelési kísérlet”* című könyve. Az angol tanítónő leírta, miként jutott el falusi tanítványaival a hagyományosan merev, sablonos ábrázolási formáktól egy képzőművészet-központú, alkotó iskolai programig. Gyermekrajzok, festmények illusztrálják a különböző képességű tanulók fejlődését.” [2]
3. John Holt kritikus kereste azt a módot, hogy lehetne a különböző mérési eszközök (osztályzások és tesztek) helyett olyan inspiráló környezetet kialakítani a tanulók számára, ami magára a cselekedetre összpontosít, az önbecsülés fejlődését biztosítja.

4. Az általam kutatott szakirodalmak közül a „Step it down” című kiadvány afroamerikai dalai, gyermek-játékai, és Bessie Jones-sal való találkozás volt az egyik lényeges pont, amelyek nagymértékben inspirálták Kokas Klárát a zenehallgatás és szabad improvizatív mozgás kapcsolatának megteremtésére. Pedagógiai életútja során, munkájára a folyamatos kísérletezés volt jellemző, amely nem csak a zene test által történő megtapasztalása, de az inkluzivitás területe is kiterjed.

Forrás: Bessie Jones, Bess Lomax Hawes: University of Georgia Press, 1987.

Kokas Klára zenepedagógiai rendszere nyitottságából adódóan tanítványait is inspirálta a tovább fejlődésre, illetve új rendszerek kialakítására. Az általa felfedezett gyökerekből szökkent tanításból új hajtások keletkeztek, közülük az egyik a ReikArt zenepedagógiai rendszer, amely a művészetek közötti átjárhatóságot biztosítja, illetve zeneterápiás tapasztalatok eredményein alapul. Az improvizatív módon történő alkotás megteremtheti a közös zenei alkotás lehetőségét különösebb tudást nem igénylő hangszereken is. A kreatív közös improvizáció során a résztvevők az egymásra hangolódás magas szintjét élhetik meg. Mindez a legegyszerűbb hangkeltő eszközökön történik, melynek során belekóstolhatnak a közös zenealkotás élményvilágába.

A zene és a mozgás magas fokú szintézise, az improvizáció bevezetése és fejlesztése a különböző művészeti területek átjárhatóságát biztosítva ad lehetőséget az élmény alapú tanuláshoz. Célja a személyiség komplex nevelése, és olyan szociális képességek fejlesztése, amely Kokas Klára zenepedagógiai rendszerének is alapját képezi, de minden reformpedagógus feladata, amely más felnőtt- és felsőoktatási területeken is hasznosítható.

A tudás hasznosítása a munkaerőpiacon

Bevezetés

A negyedik ipari forradalom hatására a 2000-es évek elejétől kezdődően a magyarországi gazdasági társaságok között is az új tudás beépítése és az innovációra való képesség vált az első számú versenytényezővé. A cégek számára egyre fontosabbá vált, hogy képesek legyenek a munkavállalók között megtalálni (és megtartani) a „tudásbirtokosokat”, vagyis a kulcsembereket. Tanulmányomban arra keresem a választ, hogy a hazai cégek versenyképességi tényezői között – 2022-ben – milyen szerepet játszik a munkavállalók által birtokolt szakmai tudás.

A cégek versenyképessége

A 2000-es évek elejétől – a piacgazdasági környezet hatására – egyre inkább szükségessé vált, a munkavállalók tudásának folyamatos frissítése, valamint a vállalat versenyképességének érdekében a folyamatos szakmai megújulás is egyre fontosabb tényező lett. Munkaadói oldalról az a szakember lett az értékesebb, akinek az új információkkal való ellátása – a már meglévő tapasztalata miatt – alacsonyabb költséggel bír, mint egy kezdő munkavállalóé. A 2000-es években a munkaerőpiacon a munkavállalókat a tudásszintjük alapján már az alábbi kategóriákba sorolták: kezdő, középhaladó, kompetens, eredményes, szakértő, mester, nagymester. [1] A vállalat kulcsembereit általában kétféle kompetencia jellemzi: egyrészt a szakértői kompetencia, amely azt jelenti, hogy az adott munkavállaló mekkora tudás birtokában van és milyen képességekkel rendelkezik egy-egy adott feladat elvégzéséhez. Másrészt a lojalitási mutató is jellemzi az egyént, hiszen a negyedik ipari forradalom

* Dunaiújvárosi Egyetem, Tanár-
képző Központ
Email: budaig@uniduna.hu

[1] Klimkó, G. (2001): *A szervezeti tudás feltérképezése*. PhD-disszertáció. Budapest: BKÁE.

[2] Davenport, T. H.–Prusak, L. (2001): *Tudásmenedzsment*. Budapest: Kossuth.

[3] Chikán A. (2020): *Vállalatgazdaságtan*. Budapest: Akadémiai.

[4] Senge, P. (1998): *Az 5. alapelv. A tanuló szervezet kialakításának elmélete és gyakorlata*. Budapest: HVG Rt.

időszakában egyre fontosabbá vált, hogy a munkavállaló lojális legyen a szervezethez, érdekeljék a szervezeti folyamatok, szabályok, és igyekezzen ezeknek megfelelni. Amennyiben az előzőekben tárgyalt két kompetenciát összevetjük, akkor az adott szervezeten belül négy szerepet tudunk megkülönböztetni: a szakembert, a menedzsert, a vezéregyéniséget és a támogató személyzetet.

A rendszer központi eleme – az ember

Az előzőekben felvázolt problémakört az általam bemutatni kívánt időintervallumban több kutató is vizsgálta. Davenport és Prusak értelmezésében a tudásmenedzsment-rendszer feladata egy olyan környezet megteremtése, amely elősegíti a szervezeti tudás hasznosulását. A gazdasági társaságok versenyképességének érdekében a tudásmenedzsment egyik fontos feladata, hogy az egyének által birtokolt személyes tudástőke minél nagyobb hányadát tudja a vállalati célkitűzések szolgálatába állítani. Az előzőekben említett tényezők hatására a szervezeti folyamatok, az azokat támogató információtechnológia, valamint a szervezeti kultúra teljes összhangja szükséges. A környezet mozgatórugója pedig nem más, mint a tanuló szervezatként való működés, mint szervezeti kultúra. [2]

Chikán megfogalmazásában a szervezeti tudás nem más, mint egy olyan folyamat eredménye, amely a szervezet tagjainak segítségével új tudást hoz létre, így elterjed a szervezetben és beépül a szervezet memóriájába, ezért elérhetővé és felhasználhatóvá válik más szervezeti tagok és egységek számára. [3] Senge értelmezésében a tanuló szervezet olyan szervezet, amely folyamatos fejlődésének és fennmaradásának érdekében tudásának gyarapításával növeli alkotókedvét és tehetségét. Alkalmazottai olyan közösséget alkotnak, ahol az egyének képességeik folyamatos bővítésére töreksenek, új gondolkodásmódokat honosítanak meg, melyeket a vezetés is támogat, a kollektív elképzeléseknek tág teret biztosítanak, és az emberek a közös tanulás képességének elsajátításában is motiváltak. (Senge P., 1998)

Az erőforrásalapú vállalatelmélet létrejöttét 1959-re vezetik vissza a kutatók, amelynek lényegét még 2020-ban is az a megállapítás képezi, hogy az egyes vállalatok erőforrásai és azok felhasználására vonatkozó képességei egymástól eltérőek, s ezek határozzák meg a versenyelőnyt. Az a vállalat kerül előnyösebb helyzetbe, amely rendelkezik olyan erőforrásokkal, amelyek maguk, illetve felhasználásuk módja

nem másolható. A versenyelőny addig tart, amíg a piacon versenyző vállalatok közül valamelyik vagy valamelyek nem képesek ezen erőforrást, illetve felhasználását hasonlóképpen működésükbe építeni. A vállalat létének e felfogás szerint az az elvi oka, hogy hatékonyabban tudja megszervezni a speciális tudás (erőforrás) felhasználását, mint ahogyan az a piaci kapcsolatokon keresztül megvalósítható. [3]

Az emberi erőforrás általános felértékelődésével párhuzamosan – az általam bemutatott időszakban – részben annak következményeként végbemegy egy másik folyamat is, egyfajta differenciálódás. Ez a differenciálódás a korábbinál lényegesen bonyolultabbá teszi az emberierőforrás-menedzsmentjét, s tovább növeli ennek jelentőségét. Az alábbiakban a differenciálódásnak két fontos tényezőjére mutatok rá.

Az egyik tendencia a munkavállalók tömegének kettéválása. Egyik oldalon ott áll a vállalat szempontjából nehezen, vagy nem nélkülözhető, létszámban szűk, de ismereteinek speciális és/vagy elmélyült volta miatt kiemelt munkavállalói kör, amelynek megtartása a vállalat kiemelt érdeke. Ennek a munkavállalói körnek mind a munkafeltételeket illetően, mind a bérezésben, mind pedig a fejlődési lehetőségek biztosításában kiemelt súlyt adnak a komoly vállalatok. A másik oldalon ott találjuk azt a széles munkavállalói réteget, amely az informatikai forradalom és az automatizáció, valamint a szervezetek működésének megnövekedett szabályozottsága következtében könnyen elsajátítható feladatokat végez, ezáltal (még viszonylag magas fokú képzettség esetén is) könnyen helyettesíthető. [3]

Összefoglalás

A társadalom azon szereplőit, akikkel a vállalatok tevékenységük során lényegi tartós és kölcsönös kapcsolatba kerülnek, a vállalati működés érintettjeinek nevezzük, ennél fogva megkülönböztethetünk külső és belső érintetteket. A vállalat céljai nem érthetők meg a tevékenységükben különböző szerepet betöltő egyének céljainak komplex vizsgálata nélkül. Az egyéni célok a szükségletekből leképezhetők. A vállalat olyan szervezet, amely az egyéneket főleg gazdasági céljaik megvalósításában segíti, ennél fogva a szervezet hatékonyságának alapfeltétele, hogy céljait úgy határozza meg, hogy azok elősegítsék az egyéni célok megvalósulását.

[3] Chikán A. (2020):
Vállalatgazdaságtan.
Budapest: Akadémiai.

Mit tehet az egyetem a sikeres karrierkezdésért?

A kapuzárási pánik kifejezés a legtöbb ember számára jól ismert fogalom: má nőtte ki magát, a kapunyitási pánik hallatán azonban még ma is sokan rácsodálkozással reagálnak, holott a kutatók már a 2000-es évek elején megalkották ezt a kifejezést, amely a kamaszkort elhagyó, a felnőttkor küszöbére érkező fiatalok életkezdési kihívásait foglalja magába. [1]

Életkori szakaszok újragondolása

Erik H. Erikson (1991) fejlődépszichológus pszichoszociális elméletében 8 egymást követő szakaszra bontotta a személyiség alakulását. Az egyik szakaszból a másikba való átlépés feltétele, hogy az adott szakaszban megjelenő kihívásokkal, krízisekkel az egyén sikeresen megbirkózik, s ennek hatására megy végbe a fejlődés. A tanult megküzdési módokkal ugyanis feltételezhetően a következő szinten már még jobban teljesít az egyén. [2]

Erikson a 12 éves korban kezdődő serdülőkorra teszi az első identitással kapcsolatosan megjelenő kérdéseket, melyet közvetlenül a fiatal felnőttkor követ, ahol már az intimitás vagy izoláció válnak a legfőbb kérdésekké. Ha a serdülőkorban sikeresen haladt előre az identitás fejlődése, akkor a fiatal felnőttkorban képessé válik az egyén arra, hogy egy másik emberrel szoros kapcsolatot alakítson ki anélkül, hogy tartania kellene identitásának feladásától. Amennyiben ez nem következik be, nem jön létre az intimitás a kapcsolaton belül, az egyén izolálódik. [3]

Jeffrey Jensen Arnett egyetemi pszichológiai tanár a 2000-es évek elején publikálta először azokat a gondolatait, melyek szembementek Erikson fejlődélméletével. [4] Véleménye szerint a posztindusztriális társadalmakban a társadalmi struktúrák változása és a technológiai fejlődések hatására olyan

* Dunaiújvárosi Egyetem,
Tanárképző Központ
Email: csikosne@uniduna.hu

[1] Arnett, J. J. (2000): Emerging Adulthood. A Theory of Development from the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55., (5.), Pp. 469–80.

[2] Murphy, M. (2011): Emerging adulthood in Ireland: Is the quarter-life crisis a common experience? *MA Thesis*. Dublin: Dublin Institute of Technology, Masters in Child, Family and Community Studies.

[3] Leist Balogh, B.–Jámbori, Sz. (2016): A kapunyitási pánik vizsgálata a megküzdési módok és a szorongás függvényében. *Alkalmazott pszichológia*, 16., (2.), Pp. 69–90.

[4] Arnett, J. J. (2004): *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.

[4] Arnett, J. J. (2004): *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.

[5] Arnett, J. J. (2005): The Developmental Context of Substance use in Emerging Adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 35., (2.), Pp. 235–254.

[6] Lisznyai S. (2010): Készülődő felnőtttség. Kutatás a fiatalok mentálhigiénés állapota témakörében. In: Lisznyai S.–Puskás-Vajda Zs.: Életszakaszok határán. Közösségi és egyéni tanulási feladatok. Budapest: FETA Könyvek 5.

[7] Atwood, J.–Scholtz, C. (2008): The quarter-lifetimeperiod: An age of indulgence, crisis or both? *Contemporary Family Therapy*, 30., (4.), Pp. 233–250.

[8] Grossman, L. (2005): *Grow up? Not so fast*. Time, 24 January.

[9] Nagyné Kricsfalussy A. (2017): Pán Péterek? – avagy létezik-e a kapunyitási pánik a szakképzésből kikerülő fiataloknál? *Különleges Bánásmód*, 3., (2.), Pp. 39–62.

[10] Somlai P. (2007): *Új ifjúság – Szociológiai tanulmányok a posztadoleszcensekről*. In: Bognár V.–Kabai I.–Tóth O.–Somlai Péter (Szerk.). Budapest: Napvilág Kiadó.

új kihívások jelentek meg a felnőttkor küszöbére érkező fiatalok életében, amely az eddigi életszakaszok újragondolását igénylik. Elméletében a „emerging adulthood” kifejezéssel fémjelzett ún. kezdődő felnőttkor az eriksoni modell serdülőkori és fiatal felnőttkori szakaszának sajátos keveréke, azzal a különbséggel, hogy a 21. században az identitás felfedezésére, a jövőtervezésre lényegesen nagyobb mozgásteret ad a korábbi évszázadhoz képest. [5, 6]

A kutatók többsége a 18 és 25 éves kor közé teszi a kezdődő felnőttkor szakaszát, ám egyes szakirodalmakban felfedezhetünk 18–28 éves korig tartó intervallumot is. [4, 7, 8] Arnett szerint azért nem nevezhetőek serdülőnek az ebben az életszakaszban tartó fiatalok, mert a szülői kontroll már lényegesen gyengébb, a fiatal felnőttkor kifejezés pedig a gazdasági és társadalmi értelemben is önálló felnőttre utal, ami szintén nem valós, mert szociológiai aspektusban ez nem érvényes egyértelműen a mai fiatal generációkra. [4] Jól utal erre a „Pán Péter-szindróma” elnevezés elterjedése is, amely a felnőtt nem akaró, 20–30-as éveikben járó nemzedéket írja le, akik halogatják az önálló felnőttlét elkezdését, a szülői ház elhagyását. [9] Somlai Péter szociológus szerint az „új ifjúság” egyfajta utóserdülőkort (posztadoleszcencia) él meg: a folyamatos tanulásban, önképzésben már a felnőttlét tudatosságát képviselik, a felelősség vállalásában, a jelennek való élésben azonban még a kamaszkorra jellemző vonásokat mutatják. [10]

A felnőttkor kihívásai

Ha sorra vesszük azokat a feladatokat, amelyekkel a felnőttkor küszöbén álló fiataloknak meg kell birkóznuk, a tételek száma nem kevés: jogi és anyagi függetlenség elérése, munkavállalás, karrier megalapozása és építése, tartós párkapcsolat kialakítása,

házasságkötés, családalapítás. [11, 12] Megvalósításuk önmagukban nézve sem kevés feladatot jelent, összességében tekintve azonban valódi problémamegységgé nőhetik ki magukat, ezért is fémjelozte „quarterlife crisis”-nak, azaz kapunyitási pániknak a fogalmat Alexandra Robbins és Abby Wilner 2001-ben írt könyvükben, ahol elsősorban az adott életfeladatok teljesítése miatti szorongást, döntésképtelenséget, elveszettség és bizonytalanság érzését értették a fogalom alatt. [13, 14] A szerzőpáros a témában készített interjúik alapján 6 tényező köré sorolta a kapunyitási pánik megjelenési formáit, melyek az álláskereséssel kapcsolatos nehézségek, a csalódottság (elvárások és valóság találkozása), a támogató környezet hiánya, az életcélok újragondolása (sok esetben leszűkítése), a kétely és az önfelfedezés. [3, 13]

Az életszínvonal emelkedése és az iskolázottság egyre inkább meghatározó szerepe miatt az elhúzóódó serdülőkor különösen az értelmiségi pályára készülöket, vagyis felsőoktatásban tanulókat érinti legerősebben. [9] Furcsa ambivalencia figyelhető meg: ahhoz, hogy valaki önálló tudjon lenni, sokszor erőteljes életszínvonal-csökkenést kell megéljen, mert a karrierje elején álló fiatal még nem rendelkezik olyan egzisztenciával, hogy a családi házában biztosított körülményeket megteremtse, főként, ha a folyamatos önképzés esetén még további tanulmányait is finanszírozza. [9] Vida Katalin 2011-ben lefolytatott vizsgálatában arra kereste a választ, milyen tényezők lehetnek hatással a kapunyitási pánik megjelenésében. Kutatása alapján a kortárs kapcsolatok, a társas támogatás, a szocio-ökonómiai státusz és az egyetemi tanulmányok mind befolyásolják azt, hogy milyen erősen jelenik meg valakinél a jövővel kapcsolatos szorongás. [14]

A kutatás

A kutatásban, mely 2022 áprilisában és májusában került lefolytatásra, összesen 128 fő vett részt, melyből 41%-uk nő (53 fő), 57%-uk férfi (73 fő), 2 fő „egyéb” kitöltő volt. Életkor tekintetében figyelembe vettük, hogy a vizsgálati személyek 18 és 28 év közé essenek, emellett kiemelt szempont volt, hogy hazai felsőoktatásban tanuljanak. A vizsgálatban alkalmazott kérdőív online módon került elérhetővé a résztvevők számára, kitöltése önkéntes és anonim volt.

[3] Leist Balogh, B.–Jámbori, Sz. (2016): A kapunyitási pánik vizsgálata a megküzdési módok és a szorongás függvényében. *Alkalmazott pszichológia*, 16., (2.), Pp. 69–90.

[9] Nagyné Kricsfalussy A. (2017): Pán Péterek? – avagy létezik-e a kapunyitási pánik a szakképzésből kikerülő fiataloknál? *Különleges Bánásmód*, 3., (2.), Pp. 39–62.

[11] Molnár É. (2014): A kapunyitási pánik jelenségének vizsgálata a debreceni egyetemisták körében. [Letöltés: 2022. 11. 02.] Forrás: https://metszetek.unideb.hu/files/201401_20_molnar_eva_0.pdf

[12] Azis, A. (2021): Survive or Thrive? Students' Future Orientation during Quarter Life Crisis. *Ovateur Publications Journal*. 7., (4.), Pp. 270–276.

[13] Robbins, A. & Wilner, A. (2001): *Quarterlife crisis: The unique challenges of life in your twenties*. New York: Jeremy P. Tarcher/Putnam.

[14] Vida, K. (2011): *A kezdődő felnőttkor és a kapunyitási pánik. Szakdolgozat*. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Pedagógiai és Pszichológiai Kar.

A vizsgálati eszköz összeállításához a Folkman és Lazarus-féle (1980, 1988) Konfliktusmegoldó Kérdőívet, a Lisznyai-féle (2005) Depresszió kérdőívet, az Elekes és munkatársai (2017) által összeállított Párkapcsolati identitás kérdőívet és a Vida Katalin (2011) által kidolgozott, magyarra fordított és validált Kapunyitási pánik kérdőívet használtuk. A kérdőív 24 kérdést tartalmazott, melyből 21 zárt végű, 3 pedig Likert-skálás értékelést tartalmazott meghatározott változók mentén.

A szakirodalmi áttekintés alapján megfogalmazott vizsgálati hipotézisekből jelen tanulmány az alábbiakra fókuszál:

H1: Azok a hallgatók, akik rosszabb anyagi helyzettel rendelkeznek, magasabb kapunyitási pánikkal bírnak.

H2: A tanulmányaik befejezéséhez közeledő hallgatók karrierképe bizonytalanabb, mint a tanulmányaik elején járó hallgatóké.

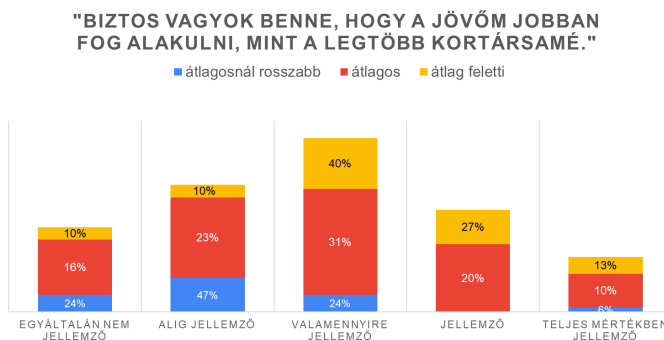
A szocio-demográfia kérdések alapján a kitöltők többsége alapképzésben (84%), 13%-uk felsőoktatási szakképzésben, 1,6 %-uk mesterképzésben és 0,8 %-uk osztatlan mesterképzésben vesz részt. 96%-uk nappali, 4%-uk levelező munkarendben tanul.

Családjuk anyagi helyzetének megítélésénél a 73%-uk átlagosnak, 18%-uk az átlagnál rosszabbnak, 9%-uk pedig az átlagnál jobbnak értékelte státuszát. A kortársakhoz viszonyított megítélésük azonban már más képet mutat: 63% tartotta átlagosnak, 13% az átlagnál rosszabbnak és 23% az átlagnál jobbnak az anyagi helyzetét. Vélelmezhetően a saját anyagi helyzet pozitívabb megítélése a szülői támogatások mértékéből fakad, ami az egyetemi együttlét alatt összehasonlíthatóvá válik számukra.

Az anyagi helyzetből kiindulva tettünk fel kérdéseket a tanulmányok mellett végzett munkák mennyiségére is, amelyből fedezhetőek lennének az esetleges pénzügyi hiányok, kiadások. A kitöltők 45%-a egyáltalán nem vállal munkát, 20%-uk heti 10 óránál nem többet, 16%-uk dolgozik heti 11–20 órában, 7%-uk heti 21–30 órában, 11% heti 30 óránál többet, utóbbiaknál csak 1 fő jár nappalis képzésre. A munkavégzés okaira rákérdezve a többség a tanulmányokon kívüli plusz bevételek és az egyetemi lét finanszírozása miatt vállal munkát (33–33%), és meglepő, hogy a munkát nem vállalók körében mindössze 3% azok aránya, akik átlag felettinek ítélték meg helyzetüket.

A jövőre vonatkozó kérdéseknél vizsgáltuk azt is, mennyire van hatással rá az egyéni anyagi helyzet megítélése (1.ábra).

1. ábra. Jövőkép megítélése az egyéni anyagi helyzet tükrében

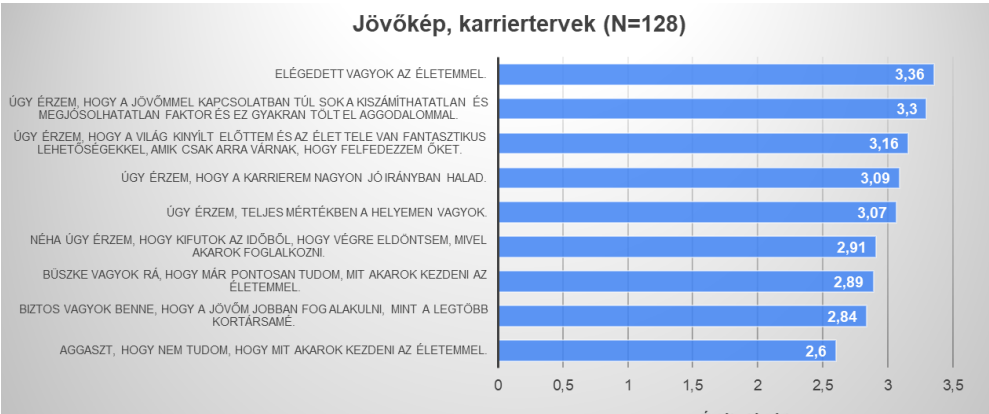
Forrás: Saját szerkesztés.

A válaszok alapján elmondható, hogy a „valamennyire jellemző” (40%), „jellemző” (27%) és „teljes mértékben jellemző” (13%) kategóriákban felülreprezentált a családjuk anyagi helyzetét kedvezőbbnek megítélők aránya, míg az „egyáltalán nem jellemző” és „alig jellemző” kategóriánál ugyanez az átlagnál rosszabb anyagi helyzetűekre igaz (24% és 47%). Az anyagi függetlenségre vonatkozó 5 fokú Likert-skálás kérdéseknél a legmagasabb értékelési átlagot (3,8) a „nagyon várom már, hogy anyagilag függetlenné váljak” kijelentés kapta, ami véleményünk szerint ellentmondásban van azzal, hogy a válaszadók 45% egyáltalán nem végez plusz bevételt jelentő munkatevékenységet.

A tanulmányi átlag tekintetében a kitöltők 24%-a 4,50 fölötti átlaggal teljesítette az előző félévét, 31% 4,00–4,49 között és csak 1 % volt 3,00 alatt. Az egyetem és képzés kiválasztásában inkább voltak biztosak (értékelés átlaga 3,51–3,41), viszont csak 2,8-as átlaggal értékelték azt, hogy a képzésük jól felkészítette őket a sikeres pályakezdéshez. Ennek ellenére nem terveznek új képzésbe kezdeni a végzés után (értékelés átlaga 2,1).

A jövővel kapcsolatos szorongásukra vonatkozó állításoknál szintén 5 fokú Likert-skálás értékelésre kértük a válaszadókat (2. ábra).

2. ábra. Jövővel kapcsolatos szorongások (saját szerkesztés)

A 2. ábrán látható, hogy közepesre értékelték a jövővel kapcsolatos bizonytalanságok miatti aggodalmaikat, amit megítélhetnénk kedvezően is, viszont a karrierrel kapcsolatos pozitív jövőkép sem kapott túl magas átlagot (3,09), ahogy a lehetőségek felfedezése (3,16) és a határozott elképzelés a jövőbeli tennivalókra nézve sem (2,89).

A korrelációs vizsgálatokat elvégezve a 22–23 év közöttieket aggasztja leginkább, hogy nem tudják, mit akarnak kezdeni az életükkel (26%), de a 24–25 éves korosztálynál is 38% ezt válaszolta. A 26 vagy annál idősebb korosztálynál viszont már nem jelent meg ez a probléma. A 20–21 éves korosztályban kiemelkedő volt azoknak a száma, akikre ez a fajta szorongás egyáltalán nem (37%) vagy nem igaz (19%). Látható, hogy az életkor tekintetében a végzéshez közeledőknél erősebben jelenik meg a jövővel kapcsolatos bizonytalanság, míg a képzés elején lévőket (20–21 éveseket) ez még kevésbé aggasztja.

Összegzés

Jelen tanulmány az elvégzett kutatás egy részletét kívánta bemutatni arra vonatkozóan, hogy a kapunyitási pánik megjelenésében mennyire játszik szerepet az egyén anyagi helyzete és az, mennyire közeledik tanulmányai befejezéséhez. A 128 kitöltő válasza alapján elmondható, hogy az anyagi helyzet kedvező megítélése pozitívan hat a jövőbe vetett hitre a sikeresség és boldogulás szempontjából, illetve magasabb szorongás figyelhető meg azoknál, akik a felsőoktatási tanulmányaik végéhez közelednek, mint azoknál, akik még az elején tartanak.

Az adott felsőoktatási intézmény és képzés megválasztásában inkább tudatosnak ítélték meg magukat a válaszadók, de a karriertervezésben és az adott végzettségük jövőbeli kamatoztatásában már bizonytalanok. A felsőoktatási intézményeknek tehát nemcsak lehetőségük, hanem felelősségük is van abban, hogy a – különösen a végzéshez közeledő – hallgatóiknak megkönnyítsék a pályakezdést, és ezáltal csökkentsék az ezzel járó szorongást, olyan célzott szolgáltatásokkal (pl. pályaeorientáció, karrier coaching), amelyek felkészítik őket a munkaerőpiacra való eredményes belépésre.

KÉRDŐÍVEK FORRÁSA:

Depresszió Kérdőív:

<https://docplayer.hu/1266251-Lisznyai-sandor-depresszios-tunetek-egyetemistak-koreben-a-tunetintegracio-es-a-segito-kapcsolati-attitudok-phd-disszertacio-budapest-elte-2005.html>

Konfliktusmegoldó Kérdőív hazai adaptációja:

https://semmelweis.hu/magtud/files/2017/11/konfliktusmegoldo_kerdoiv_WOC_validalo_tanulmánya.pdf

Párkapcsolati Identitás Kérdőív magyar nyelvű adaptációja:

http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2017/12/APA_2017_3_Kover_etal.pdf

QLC Kérdőív – Kapunyitási Pánik Kérdőív:

https://www.academia.edu/2101078/QLC_K%C3%A9rd%C5%91%C3%ADv_Kapunyit%C3%A1si_P%C3%A1nik_K%C3%A9rd%C5%91%C3%ADv

Esély a sikerre, vagy csak egy újabb akadály?

Társadalmi esélykülönbségek és E-learning

Összefoglalás: A Gutenberg-galaxis születésével a nyomtatott, írásos dokumentumok váltották fel az emberi beszédet mint fő információforrást. Az írni-olvasni tudás lett a tanulás egyik kulcsa, ami sajnálatos módon még mindig nem adatik meg ugyanolyan eséllyel minden ember számára, ezzel tovább akadályozva a tanuláshoz való hozzáférés lehetőségét és a társadalmi esélykülönbségek leküzdését. A 2000-es években az elektronikus médiumokban meglátták a reményt arra, hogy segítségükkel áthidalható az írás-olvasási készségek elsajátítása azon az úton, ami a foglalkoztatási és társadalmi ranglétrán való előrejutáshoz vezet. Mára a technika fejlődésével a távoktatásból kinőtt elektronikus tanulás az internettel együtt a tanulás egy gyakorlatilag végtelen, rendkívül gazdag terepét adja. Ehhez a multimodális „tudáskapuhoz” azonban még mindig nincs mindenkinek kulcsa se hardver, se szoftver szintjén, mindamellett, hogy európai uniós és kormányzati programok is célul tűzték ki ennek javítását.

Jelen dolgozatban egy friss kérdőíves felmérés alapján rátekintünk, hogy napjainkban milyen hozzáférési potenciállal rendelkeznek az elektronikus tanulás avagy a digitális oktatás világában a felsőoktatásba belépő hallgatók egy magyarországi, alkalmazott tudományok egyetemén.

Kulcsszavak: E-learning, esélyegyenlőség, felsőoktatás.

Abstract: With the birth of the Gutenberg Galaxy, printed, written documents replaced human speech as the main source of information. Literacy has become a key to learning, which unfortunately is still not equally available to all people, further hampering access to learning and overcoming social inequalities. In the 2000s, electronic media were seen as a hopeful way of bridging the literacy gap on the path to employment and social advancement. Today, as technology advances, e-learning has grown out of distance learning and the Internet has given rise to a virtually infinite and extremely rich field of

* Dunaiújvárosi Egyetem,
Tanárképző Központ
Email: kocsoe@uniduna.hu

[1] Bernstein, Bern (1975): *Class, Codes and Control*. London: Routledge.

[2] Forgó S. (n. é.): Médiumismeret I.: 4. A médiarendszerek korszakolása. (elektronikus tananyag) <https://forgos.uni-eszterhazy.hu/wp-content/tananyagok/tamop/>

learning. However, this multimodal ‚knowledge gateway’ is still not accessible to all, either in hardware or software, despite EU and government programmes aimed at improving it. In this paper, we will look at the access potential of e-learning or digital education for students entering higher education at a Hungarian university of applied sciences, based on a recent questionnaire survey.

Keywords: E-learning, equality of opportunity, higher education.

Az ismeretszerzés eszközei

Bernstein [1] vizsgálatai szerint a gyerekkorban elsajátított különböző nyelvi kódok, beszédformák szintje befolyásolja az iskolai előmenetelt, amivel az oktatás újratermeli az egyenlőtlenségeket a társadalomban. Az információcsere nagyban múlik az üzenetek létrehozásához, tárolásához és terjesztéséhez használt technológián is, ami – mint a nyelv – egyfajta közvetítő közegként funkcionál. A kommunikációs eszközök McLuhan-féle korszakolása szerint az akusztikus korban az emberi memória jelentette az információk tárolási helyét, az átadás eszközeül pedig a szóbeliség, a nyelvek szolgáltak. Később, az írásbeliség korában aki már olvasni tudott, annál az érzékelés áttevődött a szemre. Az olvasás és írás önálló, több kreatív gondolkodásra készítetett, amivel beindult a civilizáción belül egyfajta differenciálódás. A Gutenberg-galaxis, a nyomtatás korában pedig mindez nagy terjedésnek indult. Az írni-olvasni tudás kulcskérdéssé vált az információáramlásban, az emberek információfelvételében és a tudásgyarapításban. Az audiovizuális és digitális média megjelenése a 20. században – a Neumann-galaxisban – hasonlóképpen egy új, az elektronika korának a gyújtópontját adja. „A technológiai determinizmus által egy globális falu lakóivá váltunk” – írta Forgó Sándor elektronikus tananyagában [2]. Ezt a globalizálódást a hálózatosodás egyszerűbb formáitól (rádió, televízió) kezdve az internet napjainkra ugrásszerű elterjedése tovább erősíti. Ami viszont minden korban megmaradt, az az „eszközhöz” kötöttség, amivel adjuk-vesszük az információkat, ismereteket – mind a képesség, mind a technika szintjén. Képesség szintjén a nyelvismeret, az írni-olvasni tudás, a digitális írástudás, technika szintjén pedig a papír, a (tan)könyv, az elektronikus avagy információs és kommunikációs technológiák. Az ezekhez való hozzáférésünk azonban közel sem egyenlő eséllyel van meg, összefüggést mutat társadalmi és akár nemi hovatartozásunkkal is.

Írni-olvasni tudás: az elsődleges kulcs

Az írni-olvasni tudás a lakosság oktatásának egyszerre kulcsfontosságú készsége és mérőszáma. Történelmi szempontból a világ népességének írástudási szintje drasztikusan emelkedett az elmúlt néhány évszázadban. Míg 1820-ban a világon az emberek mindössze 12%-a tudott írni és olvasni, mára ez az arány megfordult: 2016-ban a világ népességének csak 14%-a maradt írástudatlan. Az elmúlt 65 évben az írni-olvasni tudók globális aránya 5 évente 4%-kal nőtt. [3]

Az alapfokú oktatás bővítésének jelentős javulása és az oktatási egyenlőtlenségek folyamatos csökkenése ellenére azonban még mindig jelentős kihívások állnak előttünk. A világ legszegényebb országaiban, ahol az alapfokú oktatás nagy valószínűséggel kötelező érvényű korlátot jelent a fejlődés szempontjából, még mindig nagyon nagy az írástudatlan népesség szegmense. Nigerben például a fiatalok (15–24 évesek) írástudási aránya csak 36,5%. Tehát globálisan továbbra is nagy egyenlőtlenségek állnak fenn, különösen a szubszaharai Afrika és a világ többi része között, van ahol az írni-olvasni tudók aránya még mindig 30% alatt van. [4]

Problémát jelent azonban az is, hogy világviszonylatban az analfabéták igen nagy része felnőtt, így az analfabetizmus felszámolására irányuló törekvések nem állhatnak meg az elemi iskolák kapuinál. A felnőttek írástudatlansága elleni küzdelemben műsorszóró médiumokat, rádiót és televíziót kezdtek alkalmazni szerte a világon, amiről már 1971-ben az UNESCO jelentése is beszámol [5]. Giddens továbbá annak a lehetőségét is felveti, hogy ezek és egyéb elektronikus médiumok segítségével akár „át is ugorható” az írás-olvasási készségek megtanítása [6], amivel visszatérünk a McLuhan-féle törzsi korszakban jellemző oralitás kultúrájához [2] azzal a különbséggel, hogy így a tanulásnak egy elektronikus eszközt is feltételül szabunk.

Az iskolákban nagyon fontos szerepe van abban, hogy „írástudó környezet” (literate environment) biztosítsanak a gyermekeknek és a fiataloknak, ami lehetővé teszi az írástudás gyakorlását a nyomtatott és vizuális anyagok széles skálája, valamint a továbbképzéshez való könnyű hozzáférés által. Giddens előrevetítette, hogy a számítógépek és a multimédiás technológiák oktatásban való növekvő használatával ez a fajta környezet változni fog. A kérdés az maradt, hogy mindez hogyan fog történni. [6]

[2] Forgó S. (é. n.): Médiu-mismeret I.: 4. A médi-arendszerek korszakolása. (elektronikus tananyag) <https://forgos.uni-eszterhazy.hu/wp-content/tananyagok/tamop/>

[3] van Zanden, Jan Luiten-Baten, Joerg-d'Ercole, Marco-Mira, Rijpma Auke-Timmer, Marcel P. (Eds.): (2014): *How Was Life?: Global Well-being since 1820*, Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264214262-en>

[4] Roser, Max-Ortiz-Ospina, Esteban (2016): *Literacy*. OurWorldInData.org. <https://ourworldindata.org/literacy>

[5] Maddison, John (1971): *Radio and television in literacy: survey of the use of the broadcasting media in combating illiteracy among adults*. Paris: UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf00000003171org/10.1787/9789264214262-en>

[6] Giddens, Anthony (2008): *Szociológia*. Budapest: Osiris.

A globális írástudás támogatása elektronikus médiumokkal

A UNESCO elkötelezett a felnőttek írni-olvasni és számolni tudásának fejlesztésére. A globális írástudás arányainak javítására 2007-ben 14 programot választottak ki bemutatásra, mely közül 3-ban elektronikus médiumokat használtak eszközként:

RÁDIÓS TÁVOKTATÁS FELNŐTTEKNEK

A Cape verde-i projekt a nemzeti felnőttoktatási és -képzési program támogatására jött létre. Ötvözte az IKT-n alapuló távoktatást a felnőttoktatással, a középfokú oktatással, a szakoktatással és -képzéssel, valamint a fejlesztést szolgáló közösségi tanulással. A rádióosztályok, a nyomtatási anyagok és a tájékozási oktatóanyagok szinkronizált használatán alapult. Az IKT-n alapuló távoktatás ideális megoldásnak bizonyult a földrajzi egyenlőtlenségek csökkentésének és az egyenlő oktatási lehetőségek biztosításának eszközeként egy olyan szigetállam polgárai számára, mint a Zöld-foki-szigetek. A szigetek oktatási rendszerének alapítványi törvénye azt is előírja, hogy a távoktatás során szerzett tanulási eredményeket egyenértékűnek kell elismerni a formális oktatásban szerzett eredményekkel.

AZONOS NYELVŰ FELIRATOZÁS A TÉVÉBEN

Indiában a Same Language Subtitling (SLS: azonos nyelvű feliratozás) projektben dalalapú műsorokat feliratoztak a tévében. A program fő célja az volt, hogy integrálja az olvasást az emberek, különösen az újírástudók életébe, amivel áttérhettek a korai ábécéfelismerésről az egyre folyékonyabb olvasási képességre. Bár az SLS jelentősen és mérhetően hozzájárult az olvasási készségek és az olvasási motiváció javításához a felnőttek és a gyermekek körében, a program meglehetősen drága volt, így nem vált elterjedt módszerre.

RÁDIÓ HASZNÁLATA NOMÁD OKTATÁSI PROGRAMBAN

Nigériában a Nemzeti Nomád Oktatási Bizottság a rádió médiumát interaktív rádiós utasításként (IRI: Interactive Radio Instruction) használta, hogy a nigériai nomádok számára hozzáférést biztosítson a minőségi alapfokú oktatáshoz. A program célja az írástudás növelése volt, valamint a nomádok olyan

készségekkel és kompetenciákkal való felvértezése, amelyek javítják jólétüket és a nemzetépítési folyamatban való részvételüket. A rádióhallgató csoportok ugyanúgy működtek, mint a mobil tanulócsoporthoz. Az innovatív stratégiáinak egyik eredményeként jelentős javulás történt a tantervi tartalomszolgáltatás minőségében és a nomád gyermekek tanulási teljesítményében. [7]

E-learning és oktatási-nevelési joggyakorlat Afrikában

A társadalmi esélyegyenlőség vonatkozásában nem mehetünk el a talán legnehezebb helyzetben lévő kontinensen kinőtt „e-learninges” összefogás mellett. Afrikában az IKT által támogatott oktatás és képzés területén dolgozó szakemberekből 2005-ben alakult meg egy globális hálózat, mely az eLearning Africa nevet kapta. Ebben a közösségben pedagógusok, oktatók, technológiai szakemberek, politikai döntéshozók és befektetők osztják meg tudásukat, tapasztalataikat a technológiával továbbfejlesztett tanulással kapcsolatban. Hálózatuk ma a legnagyobb szakmai szervezet, amely azon túl, hogy az afrikai szakértelmet és tehetséget népszerűsíti az oktatásban a világ többi részén, a vezető erőforrást jelenti az e-learninggel kapcsolatos ismeretek Afrikán belüli és Afrikába történő áramoltatásához. [8]

Az eLearning Africa-val való médiapartnerség részeként, nemzetközi együttműködésben, a Deutsche Welle figyelemfelkeltő gyakorlatban ötvözte egy multimédiás távoktatási programban, a Learning by Ear (Tanulás hallással) „edutainment” (education + entertainment = oktatás + szórakoztatás) rádióműsorral a földrajzi adottságok által nyújtotta korlátozott lehetőségeket a motiváló szórakoztatásban elrejtett neveléssel, oktatással. A 2010-ben indult rádiós sorozattal a fiatalok 6 nyelven számos, őket érintő témát dolgozhattak fel, úgymint az idegengyűlölet, a kábítószerezéssel való visszaélés és az oktatás. A 2014-ben újraindított sorozatot (Crossroads Generation: Az útkereszteződés generációja) már nem csak rádión, de podcast formájában is hallgathatták szerte a kontinensen és a világon, amit kiegészítettek weboldallal, Facebook-oldallal és videóbloggerrel is további interaktív, mediális élményt nyújtva annak, akinek elérhető hozzá eszköz.

[7] UNESCO (2007): *Selection of Effective Adult Literacy and Numeracy Programmes*. https://uil.unesco.org/fileadmin/bamako_conf_2007/UIL-Effective-Programmes/programmes.html

[8] Elletson, H.–Stromeyer, R. (Eds.) (2019): *The eLearning Africa Report 2019, eLearning Africa / ICWE: Germany*. https://www.elearning-africa.com/reports_surveys_report_2019.php

[9] Cserné Adermann Gizella (2020): Távoktatás: a levelezéstől a digitális oktatásig. In: *Civil Szemle, Oktatás, digitalizáció és társadalom.* (különszám) Pp. 49–63. <http://epa.oszk.>

Távoktatási képzések a társadalmi esélyegyenlőségért

Az elektronikus tanulás és a társadalmi esélyegyenlőség közös törekvéseinek gyökerei a távoktatás történetében találkoznak. A tanulás esélyeit kitágítva fontos mérföldkő volt a szószoros értelemben vett levelező távoktatás megjelenése, amik közül az egyik első, 1873-ban Bostonban, kifejezetten a társadalmi esélyegyenlőség szellemében indult a nők tanulásának támogatására. Az Amerikai Egyesült Államokban több hasonló példát találunk az 1800-as évek végén, amikor is a távoktatás elsődlegesen a munkaerőpiaci igények kielégítését volt hivatott szolgálni: Pennsylvániában a bevándorló szénbányászoknak, Marylandben a hivatalnoki és titkársági munkára felkészítő tanfolyamok indultak. Jellemzőek voltak még a nyelvek oktatására vállalkozó levelező kurzusok, melyek idővel már hanganyagokat is tartalmaztak gramofonlemez formájában. [9] Lényeges hasonlóság van az akkori tananyagok és a mai elektronikus tananyagok között abban, hogy az önálló tanulás módszereire vonatkozóan is tartalmaztak elemeket, útmutatókat.

A levelező oktatás sokaknak jelentett lehetőséget azok közül, akik nem tartoztak a társadalom azon magasabb rétegeibe, akik számára az oktatás megfizethető volt. Egészen az 1990-es évek elejéig a nemi egyenlőtlenség is jellemző volt a (felső) oktatásban, a férfiaknak a javára. Az USA-ból kiindulva egyre másra jelentek meg a távoktatási és levelező kurzusok kielégítve a tanulás iránti igényét azoknak is, akik valamiért nehezebb helyzetben voltak, pl. földrajzi helyzetük, speciális korlátozottságuk miatt. Ma, ezeket a kezdeményezéseket inkluzív szemléletű innovációknak tekintenénk, de az ipari forradalom előtti, kezdeti fogadtatásuk inkább elutasító volt, hiszen a munkásosztály belépett az arisztokrácia kiváltságos világába.

London vonzáskörzetében, Milton Keynesben igazi élharcosként, munkáspárti kezdeményezésre, alapították 1969-ben a The Open University-t (A Nyitott Egyetemet), mely jelenleg is a világ élvonalbeli „nyitott hozzáférésű” egyeteme. Elsődleges céluk most is, hogy a felsőoktatást mindenki számára nyitva tartsák függetlenül az egyéni háttértől vagy körülményektől. Küldetésük szerint nyitottak az emberekre, helyekre, módszerekre és ötletekre, az egyenlőség és a sokszínűség áll minden tevékenységük középpontjában. „Our continued dedication to social justice and equality of opportunity is embodied in our vision and principles.” – olvasható jelenleg is honlapjukon –, azaz: „A társadalmi igazságosság és az esélyegyenlőség iránti folyamatos elkötelezettségünk jövőképunkben és elveinkben testesül meg.” Az OU már 1971 óta

úttörő szerepet játszik a televízió távoktatási felhasználása terén is. A sokszor munka mellett itt tanuló hallgatók a tradicionális intézmények által kibocsájtottal egyenrangú diplomát szerezhetnek. Ugyancsak forradalmasító módon kezdték kihasználni az 1990-es évek közepén a World Wide Web adta, az egész világra kiterjeszthető oktatási lehetőségeket, s ezzel lassan, de biztosan elérkeztünk az elektronikus tanulás igazi mai csengésű e-learning tevékenységeihez, s ugyancsak valahol ezen a ponton lépünk át a múltból a jelenbe.

E-learning és e-esélyegyenlőség

Az e-learning értelmezése szerteágazó fogalomrendszert alkot. E tanulmánynak nem célja ennek tisztázása, körülhatárolása csak az alapvetően szükséges értelmezés szintjén. Nagyon leegyszerűsített megközelítésben „elektronikus tanulás” alatt az angol „electronic learning” rövidített változataként az információs technológiáknak az oktatási folyamatban történő felhasználását értjük [11]. Az Európai Unió eLearning akcióterve [10] egy szűkebb, a tagországok társadalmi-gazdasági világához közelebbi, 21. századi meghatározást adott: a korszerű multimédia-technológiák és az internet alkalmazása – de egyben kijelöli annak célját is – az oktatás minőségének javítása érdekében, elősegítve a forrásokhoz való hozzáférést, az információcserét és az együttműködést [12]. Ennek a definíciónak a születésétől azonban már újabb 20 év telt el, és az Unió a 2021–2027-es időszakra Digitális Oktatási Cselekvési Tervet fogalmazott meg. Ebből egyrészt azt is érzékelhetjük, hogy ez a fogalmi rendszer és az információs technológiák oktatásban történő használata bővül avagy kategorizálódik. Most már „digitális korról”, „digitális oktatásról” beszélünk. Ezenfelül, a 2001-es eLearning terv által kijelölt úton időközben olyan szakkifejezések születtek a társadalmi esélykülönbségek és az e-learning viszonylatában, mint e-esélyegyenlőség és e-inkluzivitás.

Az e-inklúzió avagy digitális inklúzió (e-inclusion, digital inclusion) a társadalom egyedeinek az információs társadalomban való részvételét jelenti nemi, korbeli, regionális, etnikai és társadalmi hovatartozástól függetlenül. Azzal, hogy az internet bekerült a tanulás, az elektronikus tanulás eszközrendszerébe, egyszerre jelent meg egy újabb lehetőség és egy újabb akadály a tudáshoz, az információkhoz, az oktatáshoz való hozzáférésben. Mindez nem csak fizikális eszköz(ök) szintjén, hanem a

[10] European Commission (2001): *The E-Learning Action Plan: Designing Tomorrow's Education*. Brussels. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ>.

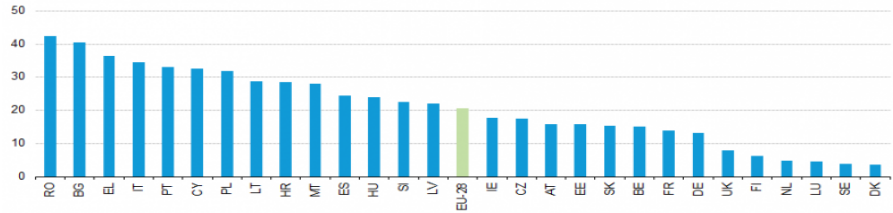
[11] Forgó Sándor (2005): Az e-learning fogalma. In: Hutter Ottó–Magyar Gábor–Mlinarics József: *E-LEARNING 2005 (e-learning kézikönyv)*. Budapest: Műszaki.

[12] Radácsi Imre–Benedek Andrásné (2005): *Az e-learning a felnőttképzésben (trendek, perspektívák, európai környezet)*. Felnőttképzési Kutatási Füzetek. Budapest. <http://mek.oszk.>

[13] Seybert, Heidi-Reinecke, Petronela (2013): Three quarters of Europeans used the internet in 2013. *Eurostat*. <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index>.

digitális írástudás (digital literacy), azaz ismeretek, képességek, kompetenciák szintjén is. A digitális inklúzióhoz szükség van a technológiákhoz, az IKT-eszközök és -szolgáltatások hozzáférhetőségéhez és használhatóságához, valamint ahhoz, hogy minden egyén képes legyen használni ezeket az eszközöket. Ennek egyik közvetlen eszköze az internet, illetve mérőszáma az internethasználat. 2013-ban a Eurostat eredményei szerint az európaiak háromnegyede használta az internetet, ami azt jelenti, hogy egynegyede nem. (1. ábra) [13]

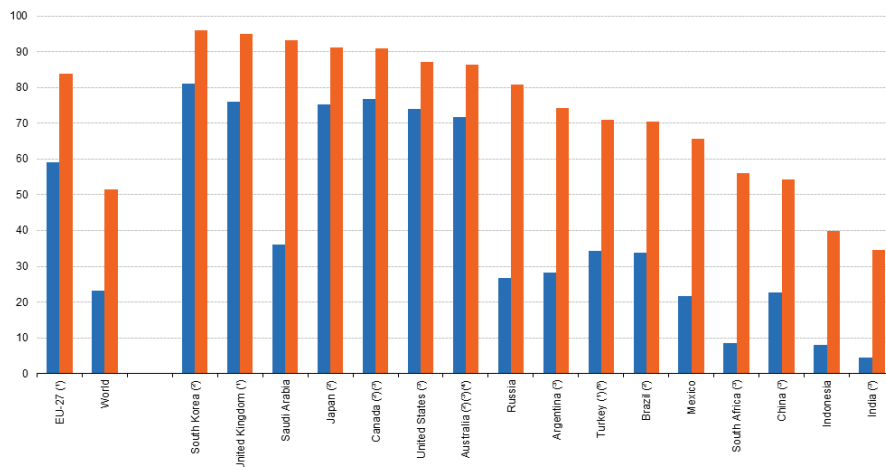
1. ábra. Azok százalékos aránya, akik még soha nem használtak internetet, 2013

Forrás: Eurostat [13]

Az internethasználat világszerte megsokszorozódott. Világátlagban nagyjából megduplázódott, míg például Indiában és Dél-Afrikában nagyjából hétszeresére nőtt. Mindazonáltal Dél-Afrikában még így is az emberek 34%-a, Indiában pedig kb. 65%-a nem használta rendszeresen az internetet 2017-ben. (2. ábra)

2. ábra. Az elmúlt 3 hónapban internetet használók aránya 2008-ban és 2018-ban

Forrás: Eurostat

Itt tör felszínre a digitális szakadék (digital gap) és digitális megosztottság (digital divide) jelensége. Míg bizonyos tömegeknek a nyílt online kurzusok (Massive Open Online Courses) és az internet a határtalan lehetőségek tárházát adja egyéni fejlődésükben [14], addig másoknak a hozzáférés hiánya már gyermekkortól egy olyan akadályt jelent, amit egyre nehezebb lesz átugorniuk. Az OECD egy 2003-as felmérésében a 15 éves diákok teljesítményét értékelte, és megállapította, hogy a rendszeres számítógép-használat jobb pontszámokhoz vezetett, különösen matematikából. A jelentés szerint azok a diákok, akik több éven át használták a számítógépeket, általában jobban teljesítettek matematikából, mint az OECD átlaga, míg azok, akik ritkán férnek hozzá a számítógépekhez, vagy akik csak rövid ideig használták őket, általában elmaradtak az évfolyamcsoportjuktól [15]. A diákok 10 százaléka kevesebb mint egy éve használt számítógépet, és átlagos pontszámuk jóval az OECD matematikai átlaga alatt volt. Az OECD-országokban négy diákból csaknem három gyakran használt számítógépet otthon, de csak 44 százalékuk használta ezt az iskolában. Ez az a fajta adat, amelyet egyes társadalomtudósok az IT-ben gazdag és az IT-ben szegény háztartások közötti növekvő szakadék bizonyítékának tekintenek.

[14] Bognár László–Fáncsikné Hamar Éva–Horváth Péter–Joós Antal–Nagy Bálint–Strauber Györgyi (2018): Improved learning environment for calculus courses. *Journal of Applied Technical and Educational Sciences / Alkalmazott Műszaki és Pedagógiai Tudományos Folyóirat*. 8., (4.), Pp. 35–43.

[15] OECD (2005): *OECD Factbook 2005: Economic, Environmental and Social Statistics*. Paris: OECD. Publishing. <https://doi.org/10.1787/factbook-2005-en>.

[16] Giddens, Anthony (2009): *Sociology. Sixth Edition*. Cambridge: Polity Press.

[17] Abbott, Chris (2007): Report 15: E-inclusion: *Learning Difficulties and Digital Technologies*. FutureLab Series. London: Kings College.

[18] Ujbányi, Tibor–Stankov, Gordana–Nagy, Bálint (2019): A transparent working environment in MaxWhere virtual space. In: Institute of Electrical and Electronics Engineers, IEEE (Szerk.): *10th IEEE International Conference on Cognitive Infocommunications*. Piscataway (NJ): IEEE. Pp. 475–478.

[19] Farkas Attila et al. (2021): *Digitális pedagógiai módszertani ajánlások gyűjteménye*. Budapest: Oktatási Hivatal.

[20] ELTE Pályázati Központ (2021. 07. 05.): *Oktatás és ifjúság a covid-19 utáni Európában*. https://pak.elte.hu/content/oktatas-es-ifjusag-a-covid-19-utani-europaban.t.20902php?title=Archive:Internet_use_statistics_-_individuals

Giddens is előrevetítette, hogy ha az iskolák nem biztosítanak jobb hozzáférést a számítástechnikához, akkor az oktatási rendszerekben a társadalmi osztályok közötti szakadék valószínűleg egyre nagyobb lesz. [16]

Egy rövid bekezdés erejéig azonban rá kell arra is mutatni, hogy a digitális technológiák, IKT-eszközök nagyban hozzájárulhatnak a tanulási nehézséggel küzdők e-inklúziójához. Érdemes észrevenni, hogy a digitális technológiák segítségével létrejöhetnek támogató és gazdag tanulási környezetet kialakító jógyakorlatok a fizikai korlátozottságokkal vagy más tanulási nehézségekkel küzdő gyermekek, emberek számára. Alapvetően háromféle alkalmazási terület alakult ki: a tanulás és a gyakorlás területe, a tanulás támogatásának területe, valamint a tanulás lehetővé tételének területe. Kutatókörökben az e-inklúzió a fogyatékkal kapcsolatos tanulmányokkal is összefügg, ahol a hangsúly olyan kérdésekre helyeződik, mint a kultúra, az önrendelkezés és az identitás. [17]

Hirtelen akadályok: pandémiás e-távoktatás

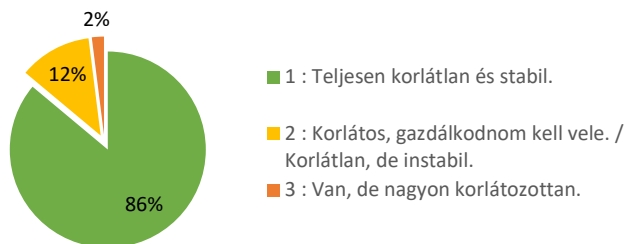
2022-ben, ebben a témában nem lehet kihagyni az elmúlt két évben, és a még most is a nyomunkban járó pandémiát és hatását, ami rendkívül hirtelen vezetett a technológia eddig példa nélküli oktatási és képzési célú felhasználásához. Az intézmények, a tanárok és a tanulók között kényszerű távoktatást kellett kialakítani [18]. A világon számtalan vizsgálat és az EU Digitális oktatási cselekvési terve is fontosnak tartja foglalkozni azzal, milyen kihívásokat jelentett és milyen lehetőségeket kínált ez a helyzet, mindamellett hogy reflektorfénybe helyezte e téren a társadalmi egyenlőtlenségeket és a hozzáférés hiányát is. A legfőbb problémák az infrastrukturális feltételekhez (áramhoz, eszközökhöz, internethez) való hozzáférésben, az elégtelen digitális kompetenciákban, tanulási készségekben, motivációban, valamint az oktatók és a képzők digitális készségeiben mutatkozó hiányosságokban jelentkeztek [19]. Nem volt minden család számára biztosított a digitális oktatáshoz történő hozzáférés, ami az eleve hátrányos helyzetűekre, az alacsony jövedelmű rétegekre és munkanélkülivé váltakra különös nehézséget rótt. [20]

Hozzáférés itt és most

Egy magyarországi, alkalmazott tudományok egyetemén, a Dunaújvárosi Egyetemen kérdőíves felméréseket végzünk az elsőéves hallgatók körében, hogy mélyebb rálátást kapjunk a tanulmányokat megkezdőkről és a sikeres felsőoktatási előmenetelükhöz kapcsolódó karakterisztikáikról előzetes eredményeik, demográfiai, társadalmi hovatartozásuk, valamint tanulási környezetük tekintetében. Több szak és mindkét munkarend első féléves hallgatóit kérdeztük többek között arra vonatkozóan, hogy milyen e-hozzáférési eszközökkel, internettel és attitűddel rendelkeznek jelenleg az elektronikus tanulás avagy a digitális oktatás világában, minthogy az egyetem nagyban támaszkodik a képzéseinek elektronikus tananyagaira. Három kérdésből 86, egy kérdésből 201 érvényes választ dolgozhattunk fel.

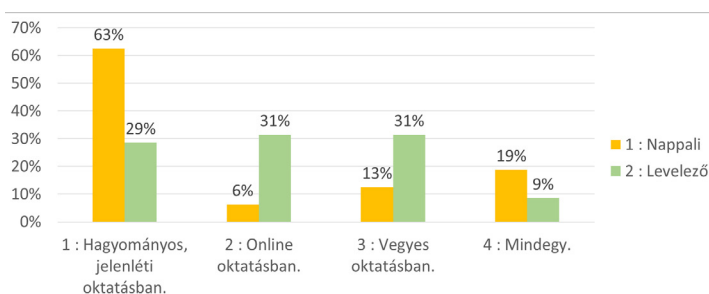
Arra a kérdésre, hogy milyen internethozzáféréssel rendelkeznek, amit a tanulás során használni tudnak, 201-en válaszoltak. Jelentős részük, 86%-uk teljesen korlátlan és stabil internethozzáféréssel rendelkezik, de sajnos 12+2%-uk nehézségekkel küzd ezen a téren. (3. ábra)

3. ábra. A „Milyen internethozzáféréssel rendelkezik, amit a tanulás során tud használni?” kérdésre kapott válaszok megoszlása

A jelenléti, illetve az online oktatás közti preferenciáikról kérdeztük a „Milyen oktatásban vesz részt szívesebben?” kérdésben. Kiemelendő, hogy a nappali tagozatos hallgatók 63%-a a hagyományos, jelenléti oktatást választotta. Kizárólag online oktatást nem jelölt egyikük sem. Ők a 25 éven aluli korosztály, akik vélhetően közvetlenül a bőrükön tapasztalták a pandémia miatt az oktatás világát felkészületlenül ért digitális oktatás nehézségeit. A levelező tagozatos hallgatók inkább hajlanak az online oktatás irányába: nagyjából azonos, egyharmados arányban oszlanak el a jelenléti, a kizárólag online és a vegyes oktatás között. (4. ábra) Mindez nem meglepő, minthogy 56%-uk lakik több, mint 1 órányi és összesen 79%-uk több, mint 30 percnyi utazási távolságra az egyetemről.

4. ábra. A „Milyen oktatásban vesz részt szívesebben?” kérdésre kapott válaszok megoszlása

Eszközellátottságukról az alábbiakat mondhatjuk el a „Milyen IKT-eszközzel rendelkezik, amit a tanulóhoz tud használni?” kérdés válaszai alapján. A 86 főből:

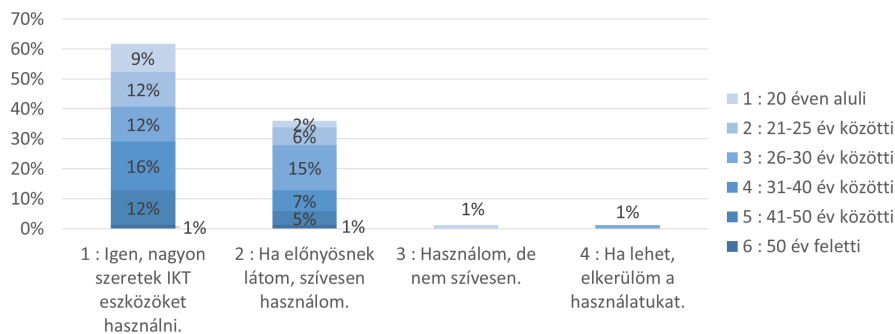
- 12-nek nincs kizárólag saját használatú számítógépe; ebből a 12-ből 6-nak van közös használatú számítógépe, viszont 6-nak közös sincs, csak okostelefonnal és/vagy tablettel rendelkezik;
- 9 főnek nincs okostelefonja, akik közül 8-an államilag finanszírozott képzésen vesznek részt és 8-an 30 év alattiak, viszont 6-an valamilyen informatikai képzést kezdtek el;
- 35 főnek nincs kamerája, akik közül 26-nak van okostelefonja, de 9-nek nincs;
- 1 főnek van kölcsönbe kapott számítógépe,
- 1 főnek van e-book olvasója, valamint
- 1 főnek van saját és közös használatú számítógépe is.

A válaszok alapján vannak olyanok, akiknek a tanulmányaik megkezdése az elektronikus tanuláshoz való hozzáférésben eszközhiány miatt nehézségekbe ütközhetett. Örömteli azonban, hogy az Európai Unió nyújtotta Helyreállítási Alap magyarországi Helyreállítási és Alkalmazkodási Tervének keretein belül pályázatot nyert az egyetem, így az elsőéves hallgatóinkat saját használatba vehető, új notebookokkal tudjuk segíteni.

Ugyancsak segítheti tanulmányaikat, hogy az IKT-használati attitűdjük inkább pozitív, melyre a „Szívesen használ információs és kommunikációs technológiákat?” kérdésben kérdeztünk rá (5. ábra). Csak 2%-uk (2 fő) válaszolta, hogy nem szívesen használja az IKT-eszközöket, vagy elkerüli a használatukat. Érdekes, hogy ez a 2 fő a 20 és a 30 éve alatti korosztályok képviselői. Sőt, a legidegenkedőbb hozzáállású egy gazdaságinformatikus szakot megkezdő hallgató.

Vajon ezen hallgatók közül kiknek sikerül az első félévet abszolválniuk?

5. ábra. A „Szívesen használ információs és kommunikációs technológiákat?” kérdésre adott válaszok megoszlása

[12] Radácsi Imre–Benedek Andrásné (2005): *Az e-learning a felnőttképzésben (trendek, perspektívák, európai környezet).* Felnőttképzési Kutatási Füzetek. Budapest. <https://mek.oszk.hu>.

[16] Giddens, Anthony (2009): *Sociology.* Cambridge: Polity Press.

Összegző gondolatok

Bár az új technológiák új ajtókat nyithatnak meg sokak számára, fel kell ismerni azt is, hogy nincs univerzális technológiai megoldás a világ minden oktatási rendszerre előtt álló problémákra. Sokáig hitték, hogy az elektronikus tanulás általánosan jó eszköz lehet a társadalmi esélyegyenlőség megteremtésére, a munkanélküliség kezelésére, de nem igazolódott e területen az e-learning mint képzési forma teljes körű alkalmassága. Sőt, azt tapasztalhatjuk, hogy az internethez való hozzáférés tovább erősítheti a társadalmi rétegek közti különbségeket [12]. Számos fejlődő ország küzd magas szintű írástudatlansággal, és nem rendelkezik telefonvonalakkal, hálózati infrastruktúrával, vagy akár még villamos energiával se. Ezeken a helyeken eleve jobb oktatási eszközellátottságra van szükségük ahhoz, hogy kihasználhassák a távoktatási programokat lehetővé tevő új technológiák előnyeit. Erős bizonyítékok állnak rendelkezésre, amelyek azt mutatják, hogy az oktatási rendszerek reprodukálják és erősítik az osztályon, nem és etnikai hovatartozáson alapuló társadalmi egyenlőtlenségeket [16]. Ezeket a különbségeket az információs és kommunikációs technológiák elmélyíthetik és újabbakat is előidézhetnek mindamellett, hogy megfelelő megoldások esetén innovatív, inkluzív és egyenlőségen alapuló lehetőségeket is kínálhatnak az oktatási rendszerek számára szerte a világon.

Galéria

Sóti István fotói

